

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет харчових технологій та управління якістю продукції АПК

УДК 005.93:332.362:502

ПОГОДЖЕНО

Декан факультету
харчових технологій та управління
якістю продукції АПК

Баль-Прилипка Л. В.

« » 2023 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
стандартизації та сертифікації
сільськогосподарської продукції

Толок Г. А.

« » 2023 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Розроблення елементів системи екологічного управління
у сфері земельних відносин»

Спеціальність: 152 «Метрологія та інформаційно-вимірвальна техніка»

Освітня програма – «Якість, стандартизація та сертифікація»

Орієнтація освітньої програма – Освітньо-професійна програма

Гарант освітньої програми
к.т.н., доцент

Слива Ю. В.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи
к.т.н., доцент

Адамчук Л. О.

Виконав

Самчук С. С.

КИЇВ – 2023

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Факультет харчових технологій та управління якістю продукції АПК

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Завідувач кафедри
стандартизації та сертифікації
сільськогосподарської продукції,
канд. техн. наук, доцент
Толок Г. А.**
« » 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ**

Самчук Сергію Степановичу

Спеціальність: 152 «Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка»

Освітня програма – «Якість, стандартизація та сертифікація»

Програма підготовки – Освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Розроблення елементів системи екологічного управління у сфері земельних відносин»

затверджена наказом проректора з науково-педагогічної роботи НУБіП України від 13 березня 2023 р. № 370 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 10 листопада 2023 р.

Вихідні дані до магістерської роботи: 1) Положення про підготовку магістрів у НУБіП України; 2) Положення про підготовку і захист магістерської роботи 3) Міжнародні та національні стандарти; 3) Словникові та довідникові джерела; 4) Навчальна та наукова література; 5) Фахові періодичні видання; 6) Матеріали державної статистики; 7) Нормативні документи; 8) Електронні ресурси.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Аналіз наукових джерел, національних та міжнародних практик, сучасних технологій та інноваційних рішень щодо екологічного управління у сфері земельних відносин;
2. Дослідження елементів менеджменту навколишнього середовища, визначення проблем та викликів в управлінні навколишнім середовищем;
3. Виконання вимог щодо розроблення елементів системи екологічного управління у сфері земельних відносин.

Дата видачі завдання «15» квітня 2023 р.

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи
Завдання прийняв до виконання**

Адамчук Л. О.

Самчук С. С.

РЕФЕРАТ

Основний обсяг магістерської кваліфікаційної роботи становить 98 сторінок, робота містить таблиці, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є розробити елементи системи екологічного управління у сфері земельних відносин.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми наукового дослідження, визначено мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження.

У першому розділі

Проведено сучасний огляд літератури, науковий пошук та аналіз національних та міжнародних практик щодо застосування підходів до екологічного управління у сфері земельних відносин.

У другому розділі

Досліджено законодавчу базу екологічного управління, визначено основні проблеми та виклики в екологічному управлінні, ознайомлено з основними елементами системи екологічного управління у сфері земельних відносин.

У третьому розділі

Проведено роботи щодо розроблення елементів системи екологічного управління, наведено та запропоновані інструменти регулювання екологічних аспектів земельних відносин, способи та методи залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин та наведено можливі перспективи від запровадження елементів системи екологічного управління.

Ключові слова: принципи управління, екологічне управління, менеджмент навколишнього середовища, інструкція, процедура, система управління, оцінювання роботи, керівництво, екологічний аспект, земельні відносини, перспективи розвитку, законодавча база.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	6
1.1 Теоретичний аспект екологічного управління та земельних відносин.....	6
1.2 Земельні відносини як об'єкт управління.....	11
1.3 Аналіз сучасного стану екологічного управління у сфері земельних відносин.....	16
Висновки з огляду літератури.....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОНАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	24
2.1 Законодавча база екологічного управління.....	24
2.2 Проблеми та виклики у екологічному управлінні земельними відносинами.....	30
2.3 Елементи системи екологічного управління у сфері земельних відносин.....	35
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	43
3.1 Розроблення екологічних стандартів підприємства для земельного використання.....	43
3.2 Інструменти регулювання екологічних аспектів земельних відносин.....	69
3.3 Залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин.....	75
3.4 Перспективи розвитку та покращення системи екологічного управління.....	78
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Проблема, що вирішується в результаті виконання роботи: розроблення елементів системи екологічного управління у сфері земельних відносин задля досягнення найвищої мети функціонування фермерського господарства.

Об'єкт досліджень: система менеджменту навколишнього середовища.

Предмет досліджень: інструменти управління, організаційна структура та стратегія управління, аспекти екологічного управління.

Мета роботи: розробити елементи системи екологічного управління у сфері земельних відносин.

Екологічне управління – це комплекс заходів, спрямованих на збереження навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів. Основними завданнями екологічного управління є: забезпечення сталого розвитку, зменшення шкідливого впливу на довкілля, попередження та мінімізація наслідків екологічних катастроф.

Для досягнення цих завдань необхідно використовувати комплексний підхід, що передбачає взаємодію різних галузей науки та техніки. Наприклад, для зменшення шкідливого впливу на довкілля необхідно впроваджувати нові технології та матеріали, а також розробляти ефективні системи очистки стічних вод та повітря. Щоб попередити екологічні катастрофи, необхідно проводити систематичний моніторинг стану навколишнього середовища та розробляти плани заходів у разі загрози.

Об'єктом дослідження є система екологічного управління у сфері земельних відносин. Ця система включає в себе різноманітні процеси та підсистеми, які пов'язані з охороною навколишнього середовища та раціональним використанням природних ресурсів.

Предметом дослідження є взаємозв'язки між елементами системи екологічного управління у сфері земельних відносин. Дослідження цих взаємозв'язків дозволяє виявити проблеми та недоліки в роботі системи та запропонувати шляхи їх вирішення.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1 Теоретичний аспект екологічного управління та земельних відносин

Основні напрями державної політики України у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки сформульовані відповідно до статті 16 Конституції України. Стаття визначає, що держава несе відповідальність за забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи як глобальної катастрофи, збереження генофонду Українського народу

Пі.
Екологічне управління – це система здійснення контролю та регулювання діяльності людини з метою збереження природних ресурсів та покращення якості життя. Воно базується на комплексному підході до вирішення екологічних проблем та включає в себе різноманітні заходи, такі як енергоефективність, використання відновлюваних джерел енергії, раціональне використання природних ресурсів, поводження з відходами тощо. Прикладами екологічного управління можуть бути програми з енергоефективності для підприємств, впровадження відновлюваних джерел енергії, встановлення екологічних стандартів для підприємств та продуктів, а також проведення екологічних інвентаризацій та оцінок впливу на довкілля.

Екологічне управління в земельних відносинах є важливим елементом забезпечення сталого розвитку. Це підходить до управління земельними ресурсами, яке спрямоване на забезпечення економічного розвитку, соціальної справедливості та збереження навколишнього середовища. Екологічне управління впливає на земельні відносини та їхнє регулювання через розроблення і виконання стратегій збереження земельних ресурсів, а також охорони довкілля. Воно також забезпечує виконання законодавства, пов'язаного з охороною природи та забезпеченням екологічної безпеки.

Екологічна безпека насамперед стосується безпеки громадян у сфері екології. Вона є необхідною умовою для реалізації природного та невід'ємного права

людини на безпечне довкілля. Поняття «екологічна безпека» є одночасно складовою та передумовою національної та міжнародної безпеки. У ході дослідження [2] екологічна безпека розглядається як динамічний елемент, що забезпечує гармонійний розвиток регіональних систем в умовах реальної та потенційної захищеності від антропогенних і природних впливів. Рівень безпеки визначається насамперед ймовірністю виникнення небезпек.

У сучасній Україні земельні відносини є однією з найбільш складних проблем. Земля є стратегічним ресурсом, який має велике значення для економіки країни та життя громадян. Однак, досі не було прийнято чіткої та системної політики з питань земельних відносин. На сьогоднішній день, більше половини земельних ділянок у власності держави або комунальної власності місцевих органів влади. Це створює проблему з доступом до землі для громадян та підприємств, а також несприятливо впливає на розвиток аграрного сектору економіки [3].

Одною з найбільших екологічних проблем, пов'язаних з землеробством, є використання шкідливих хімічних речовин, таких як пестициди та гербіциди. Ці речовини можуть мати негативний вплив на ґрунт, воду та біологічну різноманітність. Ще однією проблемою є забруднення водних ресурсів внаслідок використання мінеральних добрив. Вони можуть викидатися в річки та озера, що призводить до забруднення води та загибелі водних організмів. Для вирішення цих проблем необхідно перейти на біологічне землеробство та використовувати екологічно чисті методи вирощування рослин.

Вступ України до Європейського Співтовариства вимагає гармонізації стандартів і процедур забезпечення екологічної безпеки на різних рівнях управління, адаптації національної нормативно-правової бази екологічного регулювання до чинних стандартів ЄС. Реалізацію національної екологічної політики можна визначити як діяльність органів державної влади, спрямовану на формування та розвиток екологічної культури екологічного виробництва/споживання та діяльності людини. Реалізація екологічної політики відбувається на міжнародному (глобальному), національному

(загальнодержавному), регіональному (державному) та локальному (міста, села, підприємства тощо) рівнях [2, 4].

Земельна реформа в Україні має значний вплив на екологічну ситуацію в країні. Один з найбільших екологічних аспектів земельної реформи – це збереження природних екосистем та біорізноманіття. Забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів та запобігання їхній деградації повинно стати одним із головних пріоритетів уряду. Рекомендації щодо екологічних аспектів земельної реформи включають: збільшення контролю за використанням земельних ресурсів, підвищення ефективності використання землі, введення екологічних стандартів для землеробства та зменшення використання хімічних добрив та пестицидів.

Основні екологічні стандарти, які застосовуються у землеробстві, включають в себе вимоги до якості ґрунту, водних ресурсів та повітря. Вони спрямовані на зменшення негативного впливу землеробства на довкілля та збереження природних ресурсів. Застосування екологічних стандартів у землеробстві є важливим кроком до сталого розвитку аграрного сектору. Це допомагає забезпечити якість продукції, зберегти плодючість ґрунтів та збільшити ефективність виробництва. Крім того, це сприяє зменшенню впливу землеробства на навколишнє середовище.

Державне регулювання грає важливу роль у забезпеченні екологічного управління. Воно дає змогу контролювати та регулювати використання природних ресурсів, щоб зменшити негативний вплив на довкілля та зберегти його для майбутніх поколінь. Успішним прикладом державного регулювання є впровадження екологічних стандартів у землеробстві. Наприклад, обмеження використання хімічних добрив та пестицидів допомагає зберегти ґрунт та водні ресурси, а також зменшити негативний вплив на здоров'я людини.

Визначальними чинниками зменшення негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище в Україні мають стати політичні та соціально-економічні чинники. Політико-правові механізми розвитку екологічної безпеки в Україні ґрунтуються на взаємодії різних гілок влади, з одного боку, та діяльності

самого громадянського суспільства – з іншого. Порушення базових принципів екологічної політики у сфері цієї взаємодії часто є основною перешкодою для досягнення поставлених цілей [5].

Земельні відносини мають значний вплив на економіку країни та її стабільність. Економічні аспекти земельних відносин включають у себе питання регулювання власності на землю, земельного податку, оренди та інших земельних відносин. Важливо розуміти, що ефективне екологічне управління не можливе без врахування економічних чинників. Наприклад, визначення рентної плати за користування землею повинно бути обґрунтовано не лише з точки зору екологічних вимог, але й з урахуванням поточної економічної ситуації. Також важливо встановлювати стимули для землекористувачів, які використовують екологічно чисті технології та дотримуються принципів екологічної відповідальності [6].

Інноваційні технології у землеробстві дають змогу зменшити негативний вплив на довкілля та збільшити ефективність виробництва. Наприклад, застосування системи точного землеробства дає змогу розрахувати необхідну кількість ресурсів для кожної окремої ділянки поля, що дозволяє зменшити використання пестицидів та добрив. Іншим прикладом є використання біотехнологій, які дають змогу створювати нові сорти рослин, що мають підвищену стійкість до шкідників та хвороб. Це також дозволяє зменшити використання хімічних препаратів та збільшити врожайність.

Екологічна відповідальність бізнесу – це не тільки законодавча вимога, але й моральний обов'язок перед суспільством та навколишнім середовищем. Кожен бізнес повинен бути свідомим своєї відповідальності та обачливо ставитись до природних ресурсів, щоб забезпечити їхнє збереження для майбутніх поколінь. Екологічна відповідальність може мати значний вплив на земельні відносини та екологічне управління. Наприклад, компанії, які дотримуються екологічних стандартів, можуть мати перевагу під час отримання земельних ділянок чи ліцензій на видобуток корисних копалин. Також, застосування новітніх технологій та методів виробництва може допомогти зменшити негативний вплив на довкілля та

забезпечити сталість розвитку бізнесу. Одним із найважливіших аспектів збереження навколишнього середовища та земельних ресурсів є екологічна освіта та свідоме споживання. Це означає, що кожен зі споживачів повинен розуміти вплив своїх дій на природу та брати на себе відповідальність за їхні наслідки.

Екологічна освіта може бути різною: від включення екологічних тем у шкільну програму до самостійного вивчення літератури та відвідування екологічних заходів. Свідоме споживання також має велике значення: воно полягає у виборі продуктів та послуг, які не завдають шкоди довкіллю та земельним ресурсам.

У сучасному економічному середовищі, орієнтованому на сталий розвиток, екологічні сервісні компанії повинні зосередитися на задоволенні потреб і запитів споживачів на екологічну продукцію, забезпеченні належної якості та екологічних міркувань, застосуванні інноваційних підходів до виробництва і збуту, вирішенні екологічних проблем шляхом використання екологічно чистих технологій. Саме на

цих напрямках має бути зосереджена основна увага в їхній діяльності. Така діяльність передбачає як підвищення відкритості економічних механізмів сектору екологічних послуг, так і їх взаємодію із зовнішнім середовищем. Таким чином, економічні механізми сектору екологічних послуг не можуть функціонувати ізольовано, а лише у тісній взаємодії з ринковими та регуляторними механізмами.

Тому, враховуючи складність взаємодії різних ланок сучасних економічних механізмів, формування механізмів управління сектором екологічних послуг повинно здійснюватися з метою їх адаптації до ринкових умов [7, 8].

Одним з головних екологічних ризиків, пов'язаних з земельними відносинами та землеробством, є забруднення ґрунту та водойм. Це може бути спричинено неправильним використанням хімічних добрив та пестицидів, а також забрудненням водойм відходами виробництва. Для управління цими ризиками необхідно застосовувати екологічні технології та стандарти, які дають змогу зменшити вплив на довкілля. Наприклад, використання біологічних методів боротьби зі шкідниками, а також перехід на органічне землеробство. Успішним

прикладом управління екологічними ризиками є впровадження системи водного обліку та моніторингу якості ґрунту [9].

1.2 Земельні відносини як об'єкт управління

Природний потенціал сільських територій – це природні компоненти і природні сили, які використовуються або можуть бути використані як засоби виробництва та споживання для задоволення матеріальних і духовних потреб, підвищення якості життя сільського населення. Він є багатокomпонентним і включає такі елементи, як корисні копалини, земля, вода, ліси, організми, рекреація та клімат.

Екологічний (асиміляційний) потенціал – це придатність сільського середовища для виживання людини, його здатність забезпечувати необхідними продуктами харчування, умовами праці, відпочинку та лікування мешканців і гостей. Асиміляційний потенціал включає технічні ресурси (виробниче та природоохоронне обладнання і матеріали), технологічні ресурси (технології захисту від забруднення, конкурентоспроможні природоохоронні розробки тощо), людські ресурси (кваліфікація працівників, здатність персоналу адаптуватися до цілей ресурсозбереження, тобто екологічне передбачення), просторові ресурси (характер і ступінь захисту, екокомунікації, санітарно-захисні зони, потенціал їх розширення), організаційні структури управління (характер і гнучкість системи екологічного менеджменту), а також такі ресурси, як: людські ресурси (кваліфікація персоналу, здатність персоналу до екологічного прогнозування) [10, 11].

Розглядаючи земельні відносини як об'єкт управління можна навести приклад землеуправління в Гані [12]. Уряди Великобританії та Франції проводять спільну роботу щодо землеволодіння та доступу до ресурсів у Західній Африці. Вони визначили, що державне управління землею, як правило, працювало проти інтересів бідніших груп, водночас приносячи користь урядовій бюрократії та тим, хто міг володіти владними важелями в сучасному державному секторі. Значна

кількість землі була примусово придбана або передана державі. Такими землями безпосередньо управляють уповноважені державні установи.

Основними цілями цієї програми є:

- посилити дослідницький потенціал західноафриканських дослідників та їхніх установ;

- сприяти співпраці між англomовними та франкомовними країнами Західної Африки;

- підвищення рівня знань щодо питань землеволодіння та доступу до ресурсів у Західній Африці та їх наслідків для політики та практики, що сприяють сталому

розвитку;

- зробити таку інформацію доступною на всіх рівнях за допомогою публікацій, семінарів і політичних документів, тим самим підживлюючи дискусію в регіоні Західної Африки щодо варіантів і наслідків різних політик володіння для справедливості, продуктивності, стабільних засобів до існування та соціальної справедливості.

Науковці Lisa Ting and Ian Williamson обговорювали деякі зміни, які відбуваються у відносинах між людиною та землею. За їхніми висновками інтегрований підхід до адміністрування та управління земельними ресурсами є

обов'язковим. Наведений ними огляд минулих змін в управлінні землею демонструє динамічний характер відносин між людством і землею. Особлива увага приділяється основним глобальним рушійним силам, таким як сталый розвиток,

глобалізація, економічні реформи та революція інформаційних технологій. Також є потенційний вплив цих чинників (зокрема сталого розвитку) на інституційні,

правові, політичні та технологічні рамки нації. На прикладі Нової Зеландії, яка зазнала значних економічних і законодавчих реформ із середини 1980-х років, використовується ілюстрація тенденцій і необхідності більш інтегрованого підходу до управління земельними ресурсами в цих рамках [13].

Уряд Нової Зеландії прагне підвищити вартість сільськогосподарського експорту, водночас захищаючи природне середовище. Фермерів заохочують

збільшувати виробництво, одночасно зменшуючи вплив на навколишнє середовище. Окремо досліджується зв'язок між віком і цінностями фермера, цілями ведення сільського господарства, минулими управлінськими рішеннями та майбутніми намірами, які можуть впливати на навколишнє середовище.

Враховуючи різні чинники, поміж яких стать, освіта, галузь і регіон, дослідники [14] встановили, що літні фермери більше не схильні до ризику, менш схильні до експериментів, менше піддаються впливу соціальних очікувань і більше зосереджені на фінансових результатах. Літні фермери мають меншу ймовірність запровадити нові технології та мати конкретні плани перетворення землі та інтенсифікації існуючого землекористування. Також автори зазначають, що заохочення молоді до більшої активності у сільськогосподарському співтоваристві є позитивним кроком до прискорення впровадження практик управління з перевагами для навколишнього середовища [15].

Дослідження щодо землеустрою та землевпорядкування в Україні, а також оцінювання їхньої ефективності в умовах нових земельних відносин провели [16]. Основною метою було дослідити окремі аспекти землеустрою та землевпорядкування в Україні та оцінити їхню ефективність в умовах нових земельних відносин. Авторами був проведений аналіз землевпорядних робіт з реформування земельних відносин; запропоновано заходи щодо усунення проблем із землеустрою. Впровадження сучасних технологій – а саме відкритої електронної комерції, запровадження технології розподіленої книги блокчейн, спрощення процедур реєстрації землі за їхніми даними сприятиме якості управління землею та прозорості.

На сьогоднішній день у світі ведуться дослідження багатьох напрямів, пов'язаних із регулюванням відносин землекористування та формуванням механізмів щодо цього. Наприклад, питання загострення перерозподілу земель, запобігання падінню економічної продуктивності земель та дефіциту інвестицій у них, поряд із природними чинниками управління деградацією земель, вплив

економічних чинників – важливі питання про недопущення вибуття земель сільськогосподарського призначення з обігу.

Розглядаючи використання земельних ресурсів в Узбекистані, наукова значущість результатів дослідження пояснюється тим, що система та її регулювання можуть бути використані під час проведення теоретико-методологічних і методичних досліджень щодо формування та розвитку на основі вимог і принципів ринку. Практичне значення результатів дослідження пояснюється тим, що розроблені наукові пропозиції та практичні рекомендації науковцями [17] можуть бути використані під час розроблення та реалізації

дорожніх карт, спрямованих на системний і комплексний розвиток сфери в цільовому та цільовому республіканському програмному забезпеченні та документах, присвячених регулюванню системи використання земельних ресурсів.

У міру того як управління природними ресурсами та цілі збереження розширюються та розвиваються, практики та політики все частіше шукають варіанти, які оптимізують переваги серед багатьох, часто суперечливих цілей. Науковці [18] описують в своїй роботі простий підхід для кількісного оцінювання наслідків альтернативних варіантів управління з погляду переваг і компромісів між кількома цілями. Також розглянуто два довгострокові експерименти з управління лісами, які охоплюють кілька десятиліть розвитку насаджень (лісових дерев), і на основі цього визначають значні компроміси між кругообігом вуглецю та цілями екологічної складності. На додаток до кращого розуміння довгострокових наслідків різних варіантів управління, результати цих експериментів показують, що позитивні вигоди від деяких варіантів управління часто пов'язані з великими компромісами між окремими цілями. Представлений авторами підхід до розуміння переваг і компромісів забезпечує просту, але гнучку структуру для кількісного оцінювання наслідків різних варіантів управління [19].

Дослідники [20] в своїй роботі розглядають наукову літературу, в якій обговорюється вплив реєстрації землі на зв'язок між безпекою землеводіння та продуктивністю сільського господарства. Вони використали 85 досліджень і

зосередились на регулярних твердженнях про те, що реєстрація землі полегшує офіційні операції, володіння землею з підтвердженими документами призводить частіше до інвестицій у більш продуктивне сільське господарство. Дані дослідження показують, що це твердження є проблематичним з трьох причин. По-перше, більшість досліджень не пропонують ніяких емпіричних доказів на підтримку твердження про вищезгаданий ефект. По-друге, є припущення, що реєстрація землі може фактично загрожувати «фактичній» безпеці володіння або навіть призвести до незахищеності володіння. По-третє, гендерна реалізація реєстрації землі та безпеки може призвести до нерівномірного розподілу витрат і вигод, але ці наслідки часто ігноруються. Крім припущення про важливість оновлення земельної інформації та ефективності місцевих землевпорядних установ, також зазначають, що необхідні додаткові дослідження з комбінованим локальним підходом, щоб краще зрозуміти будь-які зв'язки між безпекою землеволодіння та продуктивністю сільського господарства.

Еволюцію земельних відносин та ретроспективу механізму реалізації аграрної політики від родової власності на землю, скасування кріпосного права, періоду державної монополії на власність на землю та правління колгосп-радгоспу (системи управління сільськогосподарським господарством, яка діяла за радянських часів) системи, до аграрних реформ впродовж 1990–2018 рр досліджували [21]. Автори встановили, що Україна не змогла реалізувати свій сільськогосподарський потенціал, незважаючи на можливості нових технічних способів, можливості існуючих зелених і промислових революцій. Доведено, що це одна з головних причин відставання українського аграрного сектору від інших країн, які також мають ресурсорієнтовану економіку. Використовуючи дані щодо обороту приватних земельних паїв впродовж 18 мораторію на ринкові операції із землею сільськогосподарського призначення, обґрунтовано тенденцію до переконцентрації земельних паїв у окремих вертикально інтегрованих агрохолдингах. Звідси виникає нагальна потреба у розробленні організаційно-економічного механізму, спрямованого на збалансування завдань усіх учасників

земельних відносин: фермерів (власників землі, власників сімейних ферм), середніх і великих підприємств, регіональних громад і держави [22].

1.3 Аналіз сучасного стану екологічного управління у сфері земельних відносин

Визначення принципів формування економічних механізмів управління екологізацією сфери послуг дає змогу глибше дослідити та виявити найбільш проблемні елементи існуючих механізмів та систем управління. Ці елементи є невід'ємною частиною загальної соціально-економічної системи держави, яка повинна базуватися на принципах сталого розвитку. Це дозволяє сформувати більш адекватну структуру механізму управління економікою, що підкреслює зв'язки, які існують між складовими цієї системи та відображає взаємодію всіх підсистем і всього механізму на всіх рівнях управління. Принципи побудови та функціонування економічного механізму управління системою екологічних послуг повинні відповідати вимогам сучасної економіки та гарантувати формування відповідної якості системи. Щодо системи управління, ці принципи спрямовані на визначення напрямів її побудови та функціонування і є основними правилами та нормами, яких необхідно дотримуватися в управлінській діяльності [7, 23].

До головних і широко поширених проблем останнього часу відносять засолення ґрунту. Воно перешкоджає глобальній продовольчій безпеці та екологічній стійкості. Погіршуючи ситуацію, шкідливі наслідки зміни клімату прискорюють розвиток засолення ґрунту, потенційно поширюючи проблему в найближчому майбутньому на регіони, які зараз не постраждали. Підходи до пом'якшення наслідків, такі як застосування поправок, вирощування толерантних генотипів, відповідні стратегії зрошення, дренажу та землекористування, консерваційне землеробство, фіторе mediaція та методи біоре mediaції успішно впоралися з проблемою засолення ґрунту та запропонували пов'язані переваги поглинання вуглецю в ґрунті, збереження та перероблення природних ресурсів. Ці методи господарювання ще більше покращують соціально-економічні умови

сільських фермерів в уражених районах. Науковці пропонують також нові стратегії рекультивациі, такі як соляна аквакультура, інтегрована з підповерхневим дренажем, толерантні мікроорганізми, інтегровані з толерантними генотипами рослин, інтегровані системи агровиробництва, які вимагають уваги майбутніх досліджень для відновлення стійкості сільського господарства та глобальної продовольчої безпеки за сценаріїв зміни клімату [24].

Досліджуючи сучасний стан екологічного управління в Китаї, видно, що країна перебуває на стадії швидкого розвитку урбанізації, і будівництво стає все більш частим. Це супроводжується великою кількістю відходів будівництва та демонтажу, що створює багато проблем з управлінням ними, наприклад, зайняття цінних земельних ресурсів, спричинення забруднення повітря та споживання сировини. Науковці проводили власні дослідження на прикладі Гуанчжоу, принцип системної динаміки використовувався для встановлення моделі екологічної оцінки, потім робилося моделювання та аналіз екологічних, економічних і соціальних наслідків різних методів утилізації. Поміж усіх методів утилізації відходів утилізація на полігоні мала найвищі викиди парникових газів. Результати моделювання показали, що, згідно з поточними даними, площа території, зайнятої звалищами відходів і незаконним звалищем у 2030 році, становитиме близько 4,88 млн м², а економічні втрати, спричинені втратою землі та глобальним потеплінням, становитимуть 9,1% ВВП Гуанчжоу в 2030 році, що еквівалентно національній економіці регіонального міста з менш розвинутою економікою [25].

Важливість створення або підтримання вуглецю для здоров'я ґрунту та зменшення викидів CO² зумовлює щодалі більший інтерес у широкій аудиторії, включаючи політиків, науковців та землевпорядників. Дослідники описали систему кількісного оцінювання, яка складається з добре інтегрованих структур моделей даних, підтримуваних розширеними мережами вимірювання та моніторингу, дистанційного зондування та краудсорсингу даних про управлінську діяльність, яка може скласти ядро нової глобальної системи інформації про ґрунт та забезпечення екологічного управління у сфері земельних відносин [26].

Науковці [27] проводжуючи власні дослідження кількісно оцінювали основні екосистемні послуги (внесок екосистем у добробут людей), які надають річки, озера, прибережні води та пов'язані з ними екосистеми (прибережні території та заплави) в Європі, включаючи водопостачання, очищення води, запобігання ерозії, захист від повеней, охорона берегів і рекреація. Також вони досліджували взаємозв'язок між послугами та станом екосистеми в європейському масштабі, враховуючи екологічний стан водних екосистем, який повідомляється відповідно до Водної рамкової директиви ЄС, як міру цілісності екосистеми та біорізноманіття. Дослідження показало, що регулятивні та культурні послуги водних екосистем здебільшого позитивно корелюють з екологічним станом європейських водойм, що свідчить про те, що екосистема в хорошому стані надає більше послуг. Автори також виокремлюють роль надання послуг, розрізняючи показники, які описують їхню дію як тиск і показники, що описують потужність і стійкість послуги [28, 29].

Як зазначають автори [30], консолідація земельних ділянок має багатфункціональність. Більшість існуючих досліджень зосереджено на допоміжній функції оброблюваної землі, але недостатньо систематичних досліджень щодо її функції сприяння сталому розвитку та відродженню сільських територій. У контексті нинішнього глобального занепаду сільської місцевості консолідація земель була наділена відтінком сприяння відродженню села та регіональному етапному розвитку. Консолідація землі поступово набуває переваги для сприяння розвитку та відродженню сільської місцевості через її соціальні, економічні та екологічні переваги, і вона може забезпечити платформу та влити нову життєву силу для відродження сільської місцевості, вирішуючи труднощі, пов'язані з браком коштів, землі, технологій, талантів і промисловості. Внутрішня логіка занепаду сільської місцевості на різних етапах розвитку відрізняється в різних країнах, і стратегії сприяння відродженню сільської місцевості шляхом консолідації землі також потребують своєчасного коригування [31, 32].

Бразилія — країна з найбільшими запасами прісної води у світі. Однак цей важливий природний ресурс перебуває під загрозою через стрімке зростання споживання води та погіршення її якості, головним чином внаслідок антропогенного тиску. Оскільки економічна активність і чисельність населення зростають, а кліматичні зміни суттєво змінюють гідрологічний цикл, погіршення якості води стає дедалі серйознішою глобальною проблемою. Зміни в структурі землекористування/земляного покриву визнані основним чинником погіршення якості води, але різні типи та інтенсивність цих змін мають різний вплив на якість води. У Бразилії вирубка лісів, розширення сільського господарства і розростання

міст підкреслюють необхідність захисту якості води для задоволення нагальних потреб людини і підтримки якості водопостачання в довгостроковій перспективі. Тому науковці дослідили взаємозв'язок між змінами у землекористуванні/земляному покриві та якістю води в Бразилії, щоб зрозуміти

вплив типу землекористування/земляного покриву на якість води, як просторові та часові масштаби впливають на ці ефекти, і як ці знання можуть покращити управління водозборами та майбутні прогнози [33, 34, 35].

Деградація земель є глобальною проблемою, яка зараз приділяє велику увагу.

Результати дослідження науковців показують, що впродовж останніх 20 років кількість публікацій про деградацію земель зростає. Дослідження деградації земель охоплюють 93 країни/регіони. До п'ятірки лідерів за обсягом висвітлення проблем входять Китай, США, Велика Британія, Німеччина та Австралія. Китай, Сполучені Штати та Велика Британія є найважливішими країнами для міжнародного співробітництва у сфері деградації земель. Однак загалом співпраця між країнами не дуже тісна. Дослідницькі гарячі точки у сфері деградації земель переважно зосереджені на таких напрямках досліджень, як відновлення та реконструкція деградованих земель, а також стале управління земельними ресурсами [36, 37, 38].

Підсумовуючи сучасний стан екологічного управління у сфері земельних відносин суттєво, видно, що він варіюється в різних країнах і регіонах, але існують загальні тенденції та проблеми, які є спільними для багатьох урядів та організацій.

Важливо враховувати, що стан екологічного управління може змінюватися з часом та під впливом політичних, соціальних та економічних чинників. Нижче наведено деякі загальні аспекти стану екологічного управління у сфері земельних відносин.

Законодавча база – в більшості країн існують закони та нормативи, які регулюють земельні відносини та екологічний вплив землекористування. Однак ефективність цих законів різниться.

Моніторинг та оцінювання – багато країн використовують системи моніторингу та оцінювання стану земельних ресурсів та їх впливу на довкілля. Це включає в себе збір даних про якість ґрунту, використання земель, забруднення, втрати біорізноманіття тощо.

Екологічні стандарти – у багатьох країнах розроблені та впроваджені екологічні стандарти для земельного використання. Ці стандарти встановлюють межі та обмеження для діяльності, що може впливати на довкілля.

Інституційна структура – управління земельними ресурсами та екологічними питаннями може бути розділено між різними відомствами і організаціями. Іноколи це призводить до дублювання функцій і недостатньої координації.

До основних проблем та викликів можна віднести:

Забруднення ґрунтів – забруднення хімічними речовинами і відходами спричиняє серйозні екологічні проблеми та впливає на здоров'я людей.

Земельні конфлікти – конфлікти між різними власниками землі, користувачами та органами влади призводять до неефективного використання ресурсів і екологічних проблем.

Зміни клімату – зміни клімату впливають на якість і доступність земельних ресурсів.

Залучення громадськості – у деяких країнах стає все важливішим залучення громадськості та громадських організацій до процесів прийняття рішень у сфері земельних відносин та екологічного управління.

Міжнародні аспекти — багато екологічних питань у сфері земельних відносин мають міжнародний характер, оскільки земельні ресурси та довкілля не мають кордонів. Співпраця на міжнародному рівні може бути важливою для вирішення багатьох проблем.

Ці пункти становлять загальний опис сучасного стану екологічного управління у сфері земельних відносин. Проте конкретні деталі та підходи можуть відрізнятися в залежності від конкретної країни та регіону.

Висновки з огляду літератури

Екологічне управління та земельні відносини мають надзвичайно важливе значення для збереження навколишнього середовища. Ці процеси пов'язані один з одним і потребують комплексного підходу з урахуванням економічних, соціальних та екологічних чинників. Оскільки земля є обмеженим ресурсом, необхідно забезпечити її сталий розвиток та збереження для майбутніх поколінь. Екологічне управління та земельні відносини є ключовими чинниками у досягненні цієї мети.

Екологічне управління та земельні відносини — це дві важливі складові сталого розвитку. Екологічне управління означає планування, координацію та контроль за використанням природних ресурсів з метою забезпечення екологічної безпеки та збереження біорізноманіття. Земельні відносини, з іншого боку, визначають правові та економічні відносини, пов'язані з використанням землі, а також з її власністю та передачею в оренду.

В Україні існує багато проблем, пов'язаних з екологічним управлінням та земельними відносинами. Необхідно активно діяти, щоб покращити ситуацію. Основні рекомендації для покращення екологічного управління та земельних відносин в Україні — це забезпечення ефективного контролю за використанням природних ресурсів, створення сприятливих умов для розвитку екологічно чистих технологій та інвестицій в цей сектор.

Україна є країною з досить складною екологічною ситуацією. За даними Міністерства екології та природних ресурсів України, а також аналізу наукових

джерел, які описані вище, наша країна має одну з найнижчих якостей повітря в Європі. Більше того, забруднення питної води та ґрунтів також є серйозною проблемою для України. Проте, Уряд України приймає заходи для поліпшення стану довкілля. Наприклад, введено ряд законодавчих актів, спрямованих на зменшення викидів шкідливих речовин у повітря та забезпечення якості питної води. Також, в Україні діє багато громадських організацій, які активно працюють над покращенням стану екології.

Екологічне управління – це система управління, що спрямована на збереження природних ресурсів та довкілля шляхом раціонального використання, відновлення та охорони навколишнього середовища. Основні принципи екологічного управління полягають у попередженні забруднення, зменшенні відходів та енергозбереженні. Основними завданнями екологічного управління є забезпечення сталого розвитку, захист біорізноманіття, зменшення викидів шкідливих речовин та забезпечення екологічної безпеки. Наприклад, компанії можуть встановлювати системи очищення води та повітря на своїх підприємствах, щоб зменшити негативний вплив на довкілля.

Земельні відносини – це система прав і обов'язків, що регулюють використання землі. Вони мають безпосереднє відношення до екологічного управління, оскільки стан землі впливає на стан довкілля. Щоб покращити земельні відносини та зменшити негативний вплив на довкілля, необхідно впроваджувати екологічні стандарти та принципи управління земельними ресурсами. Наприклад, застосування методів екологічного землеробства може допомогти зберегти родючість ґрунту та запобігти забрудненню ґрунтових вод.

Екологічне управління та земельні відносини мають значний вплив на бізнес. Наприклад, підприємства, які дотримуються екологічних норм та принципів, можуть отримати позитивний імідж серед споживачів та конкурентів. Крім того, зменшення використання шкідливих речовин та ресурсів може призвести до зниження витрат на виробництво.

З іншого боку, недбале ставлення до екології та земельних відносин може призвести до великих проблем для бізнесу. Наприклад, компанії, які не дотримуються екологічних норм, можуть стикнутись з судовими позовами та штрафами. Також, у разі невдалого управління земельними ресурсами може виникнути ризик їх вичерпання або забруднення, що може призвести до зменшення виробничої потужності та прибутків компанії.

Щодо загальної актуальності екологічного управління та земельних відносин в Україні:

Збереження природних ресурсів: Україна є багатою на природні ресурси, включаючи родючі ґрунти, ліси, водні ресурси тощо. Відправним пунктом є питання їхнього раціонального використання та збереження для майбутніх поколінь.

Екологічні проблеми: Україна стикається з низкою серйозних екологічних проблем, таких як забруднення повітря, води та ґрунтів, втрата біорізноманіття, проблеми управління відходами та інші. Ці проблеми мають великий вплив на здоров'я населення та стан довкілля.

Земельні реформи: Україна проводить земельну реформу, що передбачає децентралізацію управління земельними ресурсами та передачу прав на землю місцевим громадам. Це створює необхідність вдосконалення системи земельних відносин і контролю за їх використанням.

Міжнародні зобов'язання: Україна є стороною численних міжнародних угод та конвенцій, які вимагають ефективного екологічного управління та збереження природних ресурсів.

Отже, екологічне управління та земельні відносини в Україні мають величезне значення для забезпечення сталого розвитку країни, збереження природних ресурсів та покращення якості життя населення.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОНАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1 Законодавча база екологічного управління

Екологічне управління – це комплекс заходів, спрямованих на збереження природних ресурсів та запобігання забрудненню довкілля. Основні принципи екологічного управління включають: пріоритет превентивних заходів перед корективними, забезпечення мінімального впливу на довкілля, забезпечення участі громадськості в процесах управління довкіллям.

Одним з найважливіших аспектів екологічного управління є визнання необхідності міжнародної координації і співпраці. Це досягається завдяки прийняттю міжнародних документів, які регулюють екологічне управління та захист природи.

Міжнародна законодавча база щодо екологічного управління включає в себе різноманітні міжнародні угоди, конвенції та документи, які регулюють питання охорони довкілля та природних ресурсів на глобальному рівні.

Найвідоміший міжнародний документ – Конвенція про біологічне різноманіття [39], прийнята в Ріо-де-Жанейро в 1992 році. Цей документ містить основні принципи збереження біорізноманіття та сталого використання природних ресурсів. Стратегія ООН зі збереження біорізноманіття є глобальною ініціативою, спрямованою на збереження різноманіття живого світу та створення умов для сталого розвитку. Основним завданням стратегії є забезпечення збереження природних екосистем, які є важливим джерелом ресурсів та послуг для людства.

Стратегія ООН зі збереження біорізноманіття передбачає впровадження комплексного підходу до охорони природи та зменшення негативного впливу людської діяльності на біорізноманіття. В рамках стратегії розробляються конкретні заходи зі збереження біорізноманіття, у тому числі заходи з охорони рідкісних видів рослин та тварин, збереження природних екосистем та їх відновлення, а також зменшення впливу глобальних чинників на біорізноманіття.

Конвенція передбачає заходи щодо збереження біологічного різноманіття, зокрема, регулювання доступу до генетичних ресурсів, охорону екосистем та

біологічних видів, а також створення національних та міжнародних систем охорони природи. Важливою складовою Конвенції є забезпечення участі місцевого населення в реалізації заходів з охорони біологічного різноманіття.

Іншим важливим документом є Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату [40], прийнята в 1992 році. Вона містить заходи щодо зменшення викидів парникових газів та адаптації до наслідків зміни клімату.

Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату (РКОЗК) є міжнародним документом, прийнятим на Саміті ООН у Ріо-де-Жанейро в 1992 році. Її головною метою є зменшення викидів парникових газів та зниження ризику зміни клімату. РКОЗК впливає на екологічне управління, оскільки вона встановлює правову базу для прийняття національних заходів зі зменшення викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату. Крім того, РКОЗК передбачає співпрацю між країнами у відповідному секторі, що сприяє обміну досвідом та технологіями в цій галузі.

Найважливіші міжнародні угоди зазначені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 Міжнародні угоди щодо екологічного управління

№	Назва документу	Деталі
1.	Паризька угода (Paris Agreement) [41]:	Угода прийнята в рамках Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату (UNFCCC). Спрямована на обмеження глобального потепління. Вона встановлює міжнародні зобов'язання стосовно скорочення викидів парникових газів та адаптації до змін клімату.
2.	Конвенція про біорізноманітність (Convention on Biological Diversity) [39]:	Ця конвенція має на меті збереження біорізноманіття та сталого використання біологічних ресурсів. Вона також спрямована на забезпечення справедливого розподілу користі від використання генетичних ресурсів.

3. Монреальський протокол (Montreal Protocol) [42]:

Цей протокол стосується озонового шару та призначений для обмеження виробництва та використання речовин, що руйнують озоновий шар.

4. Стокгольмська конвенція (Stockholm Convention) [43]:

Конвенція визначає попередні заходи щодо обмеження, заборони або фазового вилучення виробництва та використання попередньо визначених персистентних органічних забруднюючих речовин (ПОЗР) та їх безпечного знищення.

5. Марпольська конвенція (MARPOL) [44]:

Конвенція MARPOL стосується заборони забруднення морів нафтою та іншими шкідливими речовинами від суден.

6. Конвенція ООН про боротьбу зі спустошенням ґрунтів (UNCSD) [45]:

Конвенція спрямована на запобігання та обмеження спустошення ґрунтів в регіонах, де це становить загрозу для продовольчої безпеки та навколишнього середовища.

7. Базельська конвенція (Basel Convention) [46]:

Ця конвенція регулює пересування небезпечних відходів через кордони і встановлює процедури їх контролю та утилізації.

8. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до суду у справах, що

Ця конвенція покликана забезпечити громадськості доступом до інформації про довкілля, можливість участі в прийнятті рішень та право на доступ до суду у справах, пов'язаних з довкіллям.

	<p>стосуються довкілля (Aarhus Convention) [47]:</p>	<p>України</p>
<p>9.</p>	<p>ISO 14001:2015 Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування (Environmental management systems Requirements with guidance for use) [48]:</p>	<p>Цей стандарт устанавлює вимоги до системи екологічного управління, що їх організація може використовувати для підвищення своєї екологічної дієвості. Цей стандарт призначено для застосування організацією, яка прагне керувати своїми екологічними зобов'язаннями на систематичній основі, що сприятиме екологічному складникові сталого розвитку.</p>

Це лише деякі з ключових міжнародних документів, які регулюють питання охорони довкілля та екологічного управління на міжнародному рівні. Ці угоди визначають стандарти та зобов'язання для країн у сфері охорони довкілля та природних ресурсів.

Одним з найважливіших аспектів екологічного управління є законодавство, яке регулює взаємовідносини між людьми та природою.

Екологічне управління в Україні регулюється Міністерством екології та природних ресурсів України. Воно відповідає за розроблення та реалізацію державної політики в галузі охорони навколишнього середовища та природних ресурсів. Окрім цього, існують також регіональні органи державного управління, які забезпечують контроль за дотриманням екологічних стандартів на місцевому рівні. Це можуть бути обласні державні адміністрації, міські ради та інші органи місцевого самоврядування.

В Україні існує декілька законів, які стосуються екологічного управління, зокрема: «Про охорону навколишнього середовища» [49], «Про відходи» [50] та інші. Законодавчі акти України з екологічного управління містять положення про

захист природи, контроль за використанням природних ресурсів, відповідальність за порушення екологічного законодавства та інші питання. Знання цих законів необхідне для того, щоб дотримуватися екологічних норм та забезпечити збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Закон України «Про охорону навколишнього середовища» [49] є одним з найважливіших законодавчих актів в Україні, який регулює відносини у сфері охорони довкілля та природних ресурсів. Основні положення закону включають в себе визначення понять, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, встановлення прав та обов'язків суб'єктів господарювання у сфері охорони довкілля, а також механізми контролю за дотриманням законодавства у цій сфері.

Стратегія екологічної безпеки України [51] є важливим документом, який визначає принципи та напрями розвитку екологічної політики в країні. Вона передбачає забезпечення сталого розвитку національної економіки, збереження біорізноманіття та покращення якості життя громадян. Основні принципи Стратегії полягають у забезпеченні екологічної безпеки, здоров'я населення та збереження природних ресурсів. Для досягнення цих цілей необхідно використовувати новітні технології та методи, проводити наукові дослідження та сприяти екологічному вихованню населення.

Закон України «Про відходи» [50] є одним з ключових законодавчих актів, який регулює управління відходами в Україні. Він містить в собі основні положення про переробку, транспортування та зберігання відходів. Основна мета цього закону – забезпечити ефективне використання ресурсів та захист довкілля від негативного впливу відходів. Згідно з цим законом, кожен громадянин та підприємство має відповідальність за правильну утилізацію відходів.

Українська законодавча база щодо екологічного управління включає численні закони та нормативні акти. В таблиці 2.2 наведені деякі з найважливіших законів та документів, що регулюють екологічне управління в Україні.

Таблиця 2.2 Національні закони та документи щодо екологічного управління

№	Назва документу	Деталі
1.	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [49].	Закон встановлює загальні принципи охорони довкілля, механізми регулювання забруднення та використання природних ресурсів.
2.	Закон України «Про відходи» [50].	Регулює питання управління відходами та встановлює вимоги щодо їх обробки, переробки та знезараження.
3.	Закон України «Про природно-заповідний фонд України» [52].	Визначає статус та режими використання природно-заповідних територій та об'єктів.
4.	Закон України «Про землеустрій» [53].	Регулює порядок використання земельних ресурсів, проведення земельних ділянок та земельний моніторинг.
5.	Лісовий кодекс України [54]	Встановлює правила ведення лісового господарства та охорони лісів.
6.	Водний кодекс України [55]	Регулює водні відносини, використання та охорону водних ресурсів.
7.	Закон України «Про охорону атмосферного повітря» [56].	Визначає вимоги щодо зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферу.
8.	Закон України «Про надра» [57].	Встановлює порядок використання надр, розвідки та видобутку корисних копалин.
9.	Закон України «Про регулювання	Складова частина цього закону визначає порядок забезпечення екологічної безпеки та

містобудівної діяльності» [58]:

10. ДСТУ ISO 14001:2015

Системи екологічного управління. Вимоги та

настанови щодо

застосування (ISO 14001:2015, IDT) [59]

архітектурно-планувальної гармонії при міському розвитку.

Цей стандарт допоможе організації досягти запланованих результатів своєї системи екологічного управління, які будуть корисними для довкілля, для самої організації та зацікавлених сторін. Результати системи екологічного управління, які організація планує в своїй екологічній політиці, стосуються:

- підвищення екологічної дієвості;
- виконання обов'язкових для дотримання відповідності вимог;
- досягнення екологічних цілей.

Ці закони та документи є основними компонентами правової бази екологічного управління в Україні, але існують також багато інших нормативних актів та розпоряджень, що регулюють конкретні аспекти екологічної політики та управління довкіллям.

Законодавчі акти України та міжнародна нормативно-законодавча база з екологічного управління є важливим інструментом для збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку.

2.2 Проблеми та виклики у екологічному управлінні земельними відносинами

Екологічне управління земельними відносинами – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення сталого використання природних ресурсів землі з максимально можливим збереженням її якості. Ключові терміни, пов'язані з екологічним управлінням земельними відносинами, включають в себе: стале використання землі, збереження біорізноманіття, охорона ґрунту, водних ресурсів

і атмосферного повітря, раціональне використання природних ресурсів, екологічна безпека та сталість розвитку.

Екологічне управління земельними відносинами є важливим, оскільки забезпечує баланс між потребами людини та природою. В сучасному світі, коли екологічні проблеми стають все більш актуальними, ефективне управління земельними ресурсами може допомогти зберегти природні ресурси та забезпечити сталі розвиток. Крім того, екологічне управління земельними відносинами сприяє збереженню біорізноманіття та зменшенню негативного впливу людини на навколишнє середовище. Це особливо важливо в умовах глобальних змін клімату та загострення екологічних проблем.

Однією з найбільших проблем екологічного управління земельними відносинами є забруднення ґрунту. Це стається через використання шкідливих хімічних речовин у сільському господарстві або промисловості. Забруднення ґрунту може призвести до втрати родючості, що може значно погіршити якість сільськогосподарських культур та загрозувати життя людей та тварин. Ще однією проблемою є відсутність ефективного законодавства в галузі екологічного управління земельними відносинами. Це може призвести до недостатнього контролю за діяльністю підприємств, що можуть завдати шкоди довкіллю та здоров'ю людей. Також це може призвести до недостатньої уваги до проблем екологічного управління та неефективного використання ресурсів.

Забруднення ґрунту – це серйозна екологічна проблема, яка може мати негативний вплив на розвиток суспільства та природного середовища. Основним джерелом забруднення ґрунту є людська діяльність, така як використання хімічних добрив, пестицидів, нафтопродуктів та інших шкідливих речовин. Наслідки забруднення ґрунту можуть бути дуже серйозними, включаючи втрату родючості ґрунту, зменшення врожайності, поширення захворювань рослин та тварин, а також забруднення підземних вод. Це може мати значний вплив на життя людей та екосистеми у цілому.

Однією з найбільших проблем екологічного управління земельними відносинами є втрата родючості ґрунту. Це стається через неправильне використання земельних ресурсів, забруднення та інші чинники. Втрата родючості ґрунту може призвести до погіршення якості продукції, зменшення врожаю та загрози безпеці харчових запасів. Тому важливо вживати заходів для збереження родючості ґрунту та його відновлення.

Зміна клімату – це одна з найбільших екологічних проблем сьогодення. Вона впливає на земельні відносини, що має серйозні наслідки для людей та природи.

Глобальне потепління, зміна режиму опадів та інші процеси, пов'язані зі зміною клімату, можуть призвести до посух, повеней, ураганів та інших стихійних лих. Це може призвести до зниження родючості ґрунту, зменшення врожаю та загострення конфліктів між сусідніми країнами через нестачу водних ресурсів.

Однією з головних проблем екологічного управління земельними відносинами є відсутність ефективного законодавства. Незважаючи на наявність деяких нормативних актів, їх виконання не контролюється належним чином, що призводить до порушення правил екологічного управління та негативних наслідків для навколишнього середовища. Відсутність ефективного законодавства також спричиняє проблеми з розподілом земельних ресурсів та встановленням прав на землю. Це може призводити до конфліктів між різними групами населення, а також до неефективного використання земельних ресурсів.

Першим можливим шляхом вирішення проблем є створення спеціальних програм, які б допомагали зберегти родючість ґрунту та зменшувати його забруднення. Такі програми можуть передбачати впровадження новітніх технологій для очищення ґрунту від токсичних речовин, а також підвищення ефективності використання ресурсів.

Другим можливим шляхом є підвищення екологічної свідомості серед населення. Це можна зробити за допомогою проведення різноманітних навчальних заходів, конференцій та семінарів з екологічних питань. Також важливо проводити

інформаційну роботу та розповсюджувати матеріали про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

Населення повинно бути більш освіченим та інформованим про проблеми, пов'язані з екологією. Необхідно проводити різноманітні заходи, що сприяють підвищенню екологічної свідомості серед населення. Це можуть бути лекції, семінари, круглі столи, конференції, дискусійні клуби тощо. Також важливо проводити інформаційні кампанії та рекламні акції, які залучатимуть увагу до проблем екології та надихатимуть людей на дії для їх вирішення.

Один з ключових чинників успішного екологічного управління земельними відносинами – це наявність ефективного законодавства, яке б захищало навколишнє середовище та попереджало екологічні катастрофи. У зв'язку з цим, необхідно продовжувати розвивати екологічне законодавство та вдосконалювати існуючі норми та правила. Окрім цього, важливо забезпечити ефективне впровадження законодавства, що означає створення необхідних механізмів контролю та відповідальності за порушення екологічних норм. Тільки так можна забезпечити дотримання екологічних стандартів та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

У сучасних умовах екологічне управління земельними відносинами потребує використання новітніх технологій. Це дозволяє забезпечити максимальний контроль за станом навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів. Одним з прикладів таких технологій є системи моніторингу забруднення повітря, води та ґрунту. Вони дозволяють оперативно виявляти порушення екологічних норм та швидко реагувати на них.

Екологічне управління земельними відносинами зазвичай стикається з низкою проблем та викликів, оскільки земля є об'єктом великої соціально-економічної та екологічної важливості. В таблиці 2.3 підсумовано деякі з основних проблем та викликів у цій сфері.

Таблиця 2.3 Проблеми та виклики екологічного управління земельними відносинами

№	Проблеми та виклики	Деталізація
1.	Забруднення ґрунтів та земельного використання:	Неконтрольована забудова та інтенсивне сільське господарство можуть викликати деградацію ґрунтів та забруднення хімічними речовинами. Забруднені землі можуть призвести до зниження урожайності, втрати біорізноманіття та здоров'я людей.
2.	Недостатнє земельне планування:	Відсутність чіткого та стратегічного планування земельних відносин може призвести до неефективного використання земельних ресурсів та конфліктів між власниками.
3.	Корупція та незаконний обіг землі:	Недостатня прозорість та контроль можуть сприяти корупції у сфері земельних відносин та незаконному обігу землі.
4.	Зміни клімату та стихійні лиха:	Зміни клімату можуть впливати на доступність та якість земельних ресурсів через посухи, повені та інші стихійні лиха.
5.	Конфлікти між власниками землі:	Конфлікти між різними групами та індивідами, які претендують на власність або використання землі, можуть виникати через невідповідності в законодавстві, спори про власність, а також через зміну призначення земельних ділянок.
6.	Соціальні виклики:	Екологічні зміни в земельних відносинах можуть мати серйозний соціальний вплив, зокрема на сільське населення та корінні народи.

7.	Неадекватне законодавство та його виконання.	Нестабільність законодавства та недостатня ефективність його виконання можуть ускладнювати ефективне управління земельними відносинами.
8.	Потреба у збереженні природних резервів.	Забезпечення збереження природних резервів та природних зон вимагає спеціалізованого підходу до управління земельними відносинами.
9.	Моніторинг та облік земельних ресурсів:	Недостатність даних та засобів моніторингу може гальмувати ефективне управління земельними ресурсами та екологічними питаннями.

Ці проблеми та виклики свідчать про складність управління земельними відносинами і підкреслюють потребу у ретельному плануванні, ефективному законодавстві та дієвих стратегіях для забезпечення сталого та екологічно відповідального використання земельних ресурсів.

Можна підсумувати, що екологічне управління земельними відносинами є надзвичайно важливим для збереження нашого середовища та забезпечення сталого розвитку. Це вимагає не лише законодавчого регулювання, але й активної участі громадськості та застосування новітніх технологій.

Підсумовуючи результати цього підрозділу, ми бачимо, що існують серйозні проблеми в екологічному управлінні земельними відносинами, але також існують можливості для їх вирішення. Необхідно спільно працювати, щоб забезпечити збереження природних ресурсів та забезпечити стаке майбутнє для нащадків.

2.3 Елементи системи екологічного управління у сфері земельних відносин

Екологічне управління – це система управління, яка регулює взаємодію людини з навколишнім середовищем з метою зменшення негативного впливу на довкілля. Його значення для земельних відносин полягає в тому, що воно дозволяє

забезпечити сталість використання земельних ресурсів та збереження природних екосистем. Основними принципами екологічного управління є запобігання забрудненню довкілля, зменшення відходів та використання енергоефективних технологій. Важливою складовою є також соціальна відповідальність та участь громадськості у прийнятті рішень, що стосуються довкілля.

Стандарти екологічного управління – це встановлені норми та правила, які регулюють діяльність організацій з метою зменшення негативного впливу на довкілля та збереження природних ресурсів. У сфері земельних відносин стандарти екологічного управління спрямовані на забезпечення ефективного використання

земельних ресурсів та збереження природних екосистем. Застосування стандартів екологічного управління у сфері земельних відносин передбачає виконання певних вимог та обов'язкових процедур, таких як оцінка впливу на довкілля, моніторинг стану земельних ресурсів, управління ризиками та забезпечення звітності. Це дозволяє забезпечити ефективне використання земельних ресурсів та зменшити негативний вплив на довкілля.

Система екологічного управління складається з таких елементів, як планування, реалізація, перевірка та коригування. Кожен з цих елементів має свою важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та збереженні довкілля. Наприклад, планування допомагає визначити мету та завдання екологічного управління, а реалізація забезпечує їх виконання. Крім того, система екологічного управління включає в себе такі елементи, як оцінка впливу на довкілля, управління ризиками та моніторинг. Оцінка впливу на довкілля допомагає визначити можливі наслідки діяльності на довкілля та забезпечити їх мінімізацію. Управління ризиками допомагає зменшити негативний вплив на довкілля та земельні відносини, а моніторинг дозволяє контролювати вплив на довкілля та забезпечувати сталість екологічного управління.

Планування та стратегічне мислення – це ключові інструменти для ефективного управління земельними відносинами. Правильно розроблена стратегія дозволяє досягти поставлених цілей, а планування допомагає їх реалізувати.

Стратегічне мислення забезпечує можливість оцінювати ситуацію на ринку землі та прогнозувати зміни. Це дає можливість оперативно реагувати на зміни та приймати обґрунтовані рішення. Планування ж допомагає детально продумати кожен етап реалізації стратегії та визначити необхідні ресурси.

Оцінка впливу на довкілля – це процес, який дозволяє визначити можливий вплив будь-якої діяльності на навколишнє середовище. Цей процес базується на зборі і аналізі даних про певну діяльність, а також на оцінці ризиків, пов'язаних з цією діяльністю. Оцінка впливу на довкілля має велике значення для земельних відносин, оскільки земля є одним з найважливіших компонентів екосистеми.

Недбале ставлення до землі може призвести до серйозних наслідків, таких як забруднення ґрунту та водоєм, зниження родючості ґрунту та зменшення біорізноманіття.

Управління ризиками є одним із ключових елементів екологічного управління.

Його метою є зменшення можливих негативних наслідків для природи та людей. Для цього необхідно виявити потенційні загрози та ризики, оцінити їх вплив та прийняти заходи для запобігання або зменшення шкідливого впливу. Управління ризиками включає в себе такі етапи, як ідентифікація ризиків, оцінка їх впливу та розробка стратегій протидії. Також важливо мати плани надзвичайних ситуацій та проводити регулярний моніторинг для вчасного виявлення можливих проблем.

Один з ключових елементів екологічного управління – це звітність та моніторинг. Звітність є процесом надання інформації про стан довкілля та вплив господарської діяльності на нього. Моніторинг – це систематичний збір та аналіз даних про стан довкілля. Обидва процеси допомагають контролювати вплив на довкілля та земельні відносини, оцінювати ефективність заходів щодо зменшення негативного впливу та розробляти нові стратегії екологічного управління. Звітність та моніторинг є необхідними для забезпечення відкритості та прозорості управління довкіллям. Це дозволяє залучати громадськість до процесу прийняття рішень та сприяє підвищенню рівня свідомості щодо екологічних проблем. Крім

того, звітність та моніторинг є необхідними для виконання міжнародних зобов'язань щодо охорони довкілля.

Один з прикладів успішної реалізації екологічного управління в сфері земельних відносин – це проєкт з відновлення боліт на півдні України. Болота є важливими екосистемами, які забезпечують життя багатьом видам тварин і рослин.

Однак, з виникненням сільськогосподарських угідь, багато боліт було знищено. Проєкт передбачав відновлення боліт шляхом відновлення гідрологічного режиму та посадки місцевих рослин. Результатом проєкту стала відновлена екосистема, яка забезпечує життя багатьом видам тварин та рослин.

Інший приклад успішної реалізації екологічного управління – це програма з енергоефективності в будівництві. Програма передбачає використання енергоефективних технологій та матеріалів у будівництві, що дозволяє зменшити споживання енергії та забезпечити більш комфортні умови проживання.

Результатом програми є зменшення негативного впливу будівництва на довкілля та збереження ресурсів.

Екологічне управління є необхідним для досягнення сталого розвитку та забезпечення економічної діяльності, яка не шкодить навколишньому середовищу.

Це можливо завдяки економічним, соціальним та екологічним перевагам, які

пропонує екологічне управління. Одним з головних переваг є зменшення витрат на енергетичні та природні ресурси. Екологічне управління дозволяє оптимізувати використання ресурсів та зменшити кількість відходів, що покращує фінансові показники компанії. Крім того, впровадження екологічного управління забезпечує позитивний імідж компанії та її продуктів, що може призвести до збільшення кількості клієнтів та прибутку.

Один з основних викликів, з якими можна стикнутися при впровадженні екологічного управління у сфері земельних відносин – це необхідність дотримуватися складних правил та нормативів. Це може бути особливо складним для малих бізнесів та підприємств, які не мають достатньо ресурсів на забезпечення відповідності з екологічним законодавством. Іншим викликом є відсутність

належної свідомості серед громадськості щодо значення екологічного управління. Багато людей не розуміють, як важливо зберігати довкілля та земельні ресурси для майбутніх поколінь. Це може призвести до недостатнього підтримки екологічних ініціатив та важливих реформ у сфері земельних відносин.

Під час впровадження екологічного управління в сфері земельних відносин, необхідно враховувати особливості кожного конкретного випадку. Для цього слід провести детальний аналіз стану довкілля та земельних відносин, визначити пріоритети та завдання, які необхідно вирішити. Одним з ключових аспектів екологічного управління є залучення громадськості до процесу прийняття рішень.

Так, у разі вирішення питань щодо використання земельних ресурсів, необхідно враховувати думки та інтереси місцевих жителів, оскільки вони є безпосередніми користувачами цих ресурсів. Також важливо забезпечити доступ до інформації про стан довкілля та вплив на нього різних чинників.

Система екологічного управління у сфері земельних відносин може включати різні елементи та стандарти, спрямовані на забезпечення сталого та екологічно відповідального використання землі. Прикладів таких елементів наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 Елементи системи екологічного управління у сфері земельних відносин

№	Елементи	Характеристика
1.	Земельне планування та зонування.	Визначення різних зон для земельного використання, включаючи сільське господарство, промисловість, житлову забудову, природні резервати та інші. Розробка планів рекультивациі та відновлення природних екосистем на земельних ділянках, що були використані під індустрією або видобутком корисних копалин.

2.	Законодавчі норми щодо земельних відносин:	Прийняття законів та нормативних актів, які регулюють використання землі з точки зору її впливу на довкілля та біорізноманіття.
3.	Екологічні стандарти для сільського господарства:	Встановлення вимог до використання добрив, пестицидів та інших агрохімікатів з метою зменшення забруднення ґрунтів та водних ресурсів.
4.	Моніторинг ґрунтів та водних ресурсів:	Система обліку та контролю за станом ґрунтів, яка дозволяє вчасно виявляти забруднення та інші проблеми. Мережа спостережень за якістю води в річках і озерах, що дозволяє виявляти забруднення та незаконний викид стічних вод.
5.	Механізми оцінювання впливу на довкілля:	Проведення екологічних оцінок при реалізації проектів земельного використання, таких як будівництво інфраструктури або видобуток ресурсів.
6.	Збереження біорізноманіття:	Заходи для збереження та відновлення екосистем, включаючи визначення зон з особливим режимом охорони, де заборонено будь-яку діяльність, що може завдати шкоди природі.
7.	Процедури ліцензування та дозволів:	Вимоги до отримання дозволів на земельну діяльність, які включають умови та обмеження щодо впливу на довкілля.
8.	Громадська участь та інформування громадськості:	Механізми залучення громадськості до прийняття рішень стосовно земельних відносин та відкритий доступ до інформації про використання землі та його екологічні наслідки.

Ці елементи можуть бути частиною системи екологічного управління, спрямованої на збереження та сталі використання земельних ресурсів з урахуванням екологічних аспектів та підтримки сталого розвитку.

Розроблення елементів системи екологічного управління у сфері земельних відносин на сьогоднішній день також має базуватися на вимогах стандарту ISO 14001 Environmental management systems – Requirements with guidance for use. Міжнародний стандарт ISO 14001 встановлює вимоги до системи екологічного управління в організаціях. Цей стандарт створений з метою допомоги підприємствам та організаціям впроваджувати ефективні системи управління довкіллям, зменшувати негативний вплив своєї діяльності на природне середовище та відповідати законодавчим вимогам щодо охорони довкілля. Основні характеристики ISO 14001 представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 Основні характеристики міжнародного стандарту ISO 14001

№	Характеристика	Деталі
1.	Процесна орієнтація:	Стандарт ISO 14001 базується на принципах процесного управління. Організація визначає свої процеси, які мають вплив на довкілля, та розробляє процедури для їх контролю та постійного вдосконалення.
2.	Цикл PDCA (Plan-Do-Check-Act):	Стандарт ISO 14001 використовує цей цикл як основний метод управління екологічною діяльністю. Він включає етапи планування (Plan), виконання (Do), перевірки (Check) та вдосконалення (Act).
3.	Вимоги до лідерства та зобов'язаності високого рівня:	Організація повинна визначити відповідальність високого рівня керівництва щодо екологічного управління та забезпечити, що вони демонструють лідерство в цьому питанні.

4.	Залучення співробітників:	Організація має залучати своїх співробітників до процесу управління довкіллям, надавати їм навчання та створювати умови для участі у покращенні екологічної діяльності.
5.	Врахування контексту організації:	Організація повинна визначити свій контекст, включаючи чинники, які можуть впливати на її екологічну діяльність, і розробити стратегію управління довкіллям відповідно до цього контексту.
6.	Звітність і комунікація:	Стандарт передбачає вимоги до звітності та комунікації стосовно екологічної діяльності організації. Це включає в себе інформування зацікавлених сторін про результати та покращення у сфері охорони довкілля.
7.	Стратегічне планування:	Організація повинна розробити стратегію управління довкіллям та визначити конкретні цілі та завдання для досягнення кращих екологічних результатів.
8.	Стандартність і сумісність:	Стандарт ISO 14001 розроблений таким чином, щоб бути сумісним з іншими міжнародними стандартами управління, зокрема, з стандартом ISO 9001 (який стосується систем якості).

ISO 14001 є потужним інструментом для підприємств і організацій, які бажають активно дбати про охорону довкілля та працювати відповідно до міжнародних стандартів екологічного управління. В Україні цей стандарт гармонізований та має назву ДСТУ ISO 14001:2015 Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

НУБІП України

3.1 Розроблення екологічних стандартів підприємства для земельного використання

Розроблення екологічних стандартів для підприємства, особливо у сфері земельного використання, має величезне значення з кількох ключових причин:

Охорона довкілля – екологічні стандарти допомагають зменшити негативний вплив підприємства на природне середовище. Вони визначають норми та вимоги для викидів, водоспоживання, обробки відходів тощо. Це допомагає зберегти водні, повітряні та ґрунтові ресурси.

Дотримання законодавства – зазвичай, державні закони та нормативи вимагають від підприємств дотримуватися певних екологічних стандартів.

Розроблення внутрішніх стандартів допомагає забезпечити відповідність підприємства цим вимогам і уникнути юридичних проблем.

Підвищення відповідальності – екологічні стандарти підвищують рівень відповідальності підприємства перед суспільством та природою. Це може підвищити довіру споживачів, інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Збільшення конкурентоспроможності – підприємства, які демонструють свою екологічну відповідальність, можуть мати конкурентну перевагу на ринку. Споживачі все більше віддають перевагу продуктам та послугам, які не завдають шкоди довкіллю.

Управління ризиками – екологічні стандарти допомагають ідентифікувати потенційні ризики для підприємства в сфері довкілля та розробити стратегії їх управління.

Залучення інвестицій – багато інвесторів та фондів розглядають екологічну відповідальність як важливий критерій для інвестування. Маючи екологічні стандарти, підприємство може привернути більше інвестицій та фінансування.

НУБІП України

Покращення іміджу – дотримання екологічних стандартів сприяє покращенню репутації підприємства як екологічно відповідального партнера у бізнесі.

Таким чином, розроблення і впровадження екологічних стандартів є ключовим елементом корпоративної відповідальності та сприяє більш сталому та екологічно відповідальному розвитку.

Основними елементами екологічного управління, які розробляються в процесі виконання кваліфікаційної магістерської роботи є:

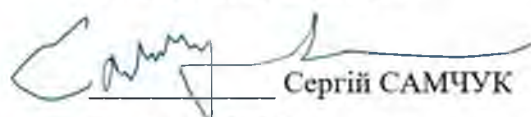
- Політика у сфері менеджменту навколишнього середовища на 2023-2024 роки;

- Стандартна операційна процедура «Управління аспектами екологічного менеджменту» – СОП 02 М.2023.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

ФГ «ДАРИ ПРИРОДИ»

Сергій САМЧУК

7 вересня 2023 р.

Політика у сфері менеджменту навколишнього середовища
на 2023-2024 роки
(зі змінами)

КИЇВ

2023

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ

§ Дотримання законодавства України у сфері охорони навколишнього середовища;

§ Постійний аналіз, покращення та підвищення результативності у сфері охорони навколишнього середовища;

§ Забезпечення єдиного підходу в управлінні системою екологічного менеджменту та неперервного покращення відповідно до найкращих світових практик та вимог міжнародного стандарту ISO 14001;

§ Попередження і мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище;

§ Створення системи моніторингу впливу на навколишнє середовище, ефективне управління екологічними ризиками/ аспектами;

§ Внесення цілей і задач з охорони навколишнього середовища в бізнес-плани, стратегії та процеси для забезпечення того, щоб вони стали обов'язковою частиною діяльності ФГ;

§ Забезпечення відкритої та прозорої комунікації з питань охорони навколишнього середовища, а також забезпечення співробітників ФГ необхідними ресурсами та знаннями для ефективного виконання їхніх обов'язків;

§ Співпраця з постачальниками, клієнтами, підрядними організаціями та партнерами по бізнесу для забезпечення того, щоб наші стандарти у сфері охорони навколишнього середовища стали також їхніми зобов'язаннями.

ПРИНЦИПИ ФГ «ДАРИ ПРИРОДИ» У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

§ Відповідальність перед населенням у регіонах присутності/ діяльності щодо охорони навколишнього середовища: раціональне використання енергетичних і природних ресурсів, підтримка проєктів з охорони навколишнього середовища;

§ Усвідомлювана і відповідальна проєктна діяльність – реалізація інвестиційних проєктів з урахуванням оцінювання впливу на навколишнє середовище;

§ Раціональне та збалансоване використання природних ресурсів;

§ Використання енергоефективних технологій;

§ Навчання та розвиток персоналу у сфері охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів;

§ Дотримання вимог законодавства України та міжнародних стандартів у сфері екології та охорони навколишнього середовища;

§ Відкритість, інформування та взяття до уваги думки зацікавлених сторін;

§ Контроль за дотриманням третіми особами (підприємцями, агентами тощо) законодавства України у сфері охорони навколишнього середовища.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Планування/ інвестиційна діяльність:

§ Процеси охорони навколишнього середовища враховуються під час прийняття стратегічних, інвестиційних та оперативних рішень;

§ Здійснюється оцінювання впливу запланованої діяльності на навколишнє середовище, у випадку необхідності проводяться дії з мінімізації негативного впливу;

§ Формування довгострокової стратегії з впровадження, підтримки на високому рівні та безперервного покращення системи екологічного менеджменту по ISO 14001.

Організація діяльності:

§ Постійний пошук можливостей покращення балансу між економічною доцільністю, технічними можливостями та наслідками для навколишнього середовища;

§ Впровадження в щоденну діяльність передових практик у сфері ресурсозбереження та мінімізації впливу на навколишнє середовище, використання ресурсоефективних технологій;

§ Соціальна та екологічна відповідальність під час організації та веденні діяльності;

§ Дотримання вимог законодавства України та міжнародних стандартів у сфері охорони навколишнього середовища;

§ Готовність до аварійних ситуацій, які можуть мати вплив на навколишнє середовище, включаючи порядок, реагування та ліквідацію можливих наслідків для навколишнього середовища.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ

§ Дотримання національних норм та вимог, а також міжнародних практик у сфері охорони навколишнього середовища;

§ Мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище, ресурсозбереження, вжиття заходів щодо зниження викидів парникових газів (GHGs) та збереження біорізноманіття;

§ Ризик-орієнтований підхід і дії, спрямовані на попередження негативного впливу на навколишнє середовище;

§ Підвищення енергоефективності та ресурсоефективності виробничих процесів;

§ Модернізація технічних і технологічних процесів з метою скорочення викидів, скидів і генерації відходів;

§ Під час реалізації інвестиційних проєктів – облік всіх можливих впливів на навколишнє та соціальне середовище місця реалізації проєкту, у т.ч. розташування природно-заповідних об'єктів і особливо охоронюваних природних територій;

§ Підвищення обізнаності та залучення співробітників до діяльності з визначення та зменшення екологічних ризиків (аспектів), постійного покращення системи екологічного менеджменту;

§ Підвищення компетентності та усвідомленості ролі співробітників у вирішенні питань, пов'язаних з охороною навколишнього середовища;

§ Забезпечення відкритості та доступності інформації, пов'язаної з інвестиційною та виробничою діяльністю у сфері охорони навколишнього середовища, що сприяє відкритому діалогу з усіма зацікавленими сторонами;

§ Підвищення рівня взаємодії з третіми сторонами (підрядники, агенти і т.д.) щодо дотримання вимог законодавства України з охорони навколишнього середовища.

НЕДОПУСТИМІ ДІЇ

- § Порушення вимог і принципів Політики;
- § Приховування інформації про випадки порушення вимог і принципів Політики;
- § Будь дії, які призводять до фінансових або репутаційних втрат ФГ «ДАРИ ПРИРОДИ» в сфері охорони навколишнього середовища
- § Будь-які несправомірні дії, які можуть призвести до погіршення умов навколишнього середовища і здоров'я людей.

ІНШІ ПОЛОЖЕННЯ

§ Дія Політики поширюється на всіх співробітників ФГ «ДАРИ ПРИРОДИ», в т.ч. і її пов'язаних дочірніх компаній, незалежно від займаної посади;

§ Загальний контроль за дотриманням вимог Політики та її актуальності покладено на Директора

§ Політика підлягає розгляду Наглядовою радою;

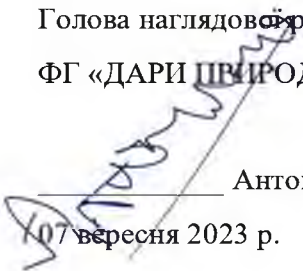
§ Кожен співробітник ФГ «ДАРИ ПРИРОДИ», в т.ч. і тимчасовий, під час виникнення ситуацій, що тягнуть за собою порушення Політики зобов'язаний інформувати безпосереднього керівника та брати активну участь під час проведення корпоративних розслідувань;

§ Власник процесу: Директор;

§ Розробник Політики: Спеціаліст з якості.

ПОГОДЖЕНО

Голова наглядової ради
ФГ «ДАРИ ПРИРОДИ»

Антоніна ЧОРНА

07 вересня 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
ФГ «ДАРИ ПРИРОДИ»

Сергій САМЧУК

10 вересня 2023 р.

УПРАВЛІННЯ АСПЕКТАМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Стандартна операційна процедура

СОП 021:2023

(Уведено вперше)

Дата надання чинності 10 вересня 2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Голова правління ГО «Фундація
жінок пасічниць», кандидат
сільськогосподарських наук

Леонора АДАМЧУК

07 вересня 2023 р.

РОЗРОБЛЕНО

Відповідальний виконавець, магістр
з якості, стандартизації та
сертифікації

Сергій САМЧУК

05 вересня 2023 р.

Київ

2023

ЗМІСТ

I	ОБСЛУГОВУВАННЯ БУДИНКІВ ТА СПОРУД.....	3
1.1	Мета та сфера застосування.....	3
1.2	Відповідальність.....	3
1.3	Терміни та скорочення.....	3
1.4	Опис процедури.....	4
II	ОЧИЩЕННЯ ВОДИ.....	6
2.1	Мета та сфера застосування.....	6
2.2	Відповідальність.....	6
2.3	Опис процедури.....	6
III	УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ	9
3.1	Мета та сфера застосування	9
3.2	Відповідальність.....	9
3.3	Терміни та скорочення.....	9
3.4	Опис процедури.....	10
	ЛИСТ РЕЄСТРАЦІЇ ЗМІНИ.....	17

I ОБСЛУГОВУВАННЯ БУДИНКІВ ТА СПОРУД

1.1 Мета та сфера застосування

1.1.1 Процедура визначає порядок організації та фактичного проведення обслуговування будівель та споруд ФГ з метою підтримання їхнього належного технічного та санітарного стану.

1.1.2 Вимоги цієї процедури поширюються на усіх працівників інженерної служби та керівників відділів ФГ.

1.2 Відповідальність

1.2.1 Директор несе відповідальність за забезпечення цього процесу необхідними ресурсами.

1.2.2 Заступник директора з ТП несе відповідальність за управління процесом обслуговування будівель та споруд; проведення відповідних робіт з метою підтримання належного технічного та санітарного стану будівель та споруд.

1.2.3 Керівники відділів несуть відповідальність за систематичний нагляд за станом будівель і споруд; своєчасне повідомлення про відхилення технічного та санітарного стану будівель та споруд головного інженера; узгодження періодів проведення планових робіт з обслуговування та ремонту будівель та споруд з головним інженером.

1.2.4 Всі співробітники ФГ несуть відповідальність за дбайливе ставлення до інфраструктури ФГ.

1.3 Терміни та скорочення

БіС	Будинки та споруди.
Ремонт капітальний	Ремонт, в процесі якого проводиться заміна зношених конструкцій чи деталей будівель та споруд, заміна їх на більш міцні та економічні, з кращими експлуатаційними характеристиками.

Ремонт поточний	Роботи з систематичного та своєчасного захисту частин будівель та споруд від передчасного зношування шляхом проведення профілактичних заходів й усунення дрібних пошкоджень та несправностей.
Заступник директора з ТП	Заступник директора з технічних питань
ФГ	Фермерське господарство «ДАРИ ПРИРОДИ»

1.4 Опис процедури

1.4.1 Обслуговування та ремонт будинків та споруд, прилеглої території планується та виконується з урахуванням запланованих зупинок виробництва, планом виконання замовлень, проведення санітарних днів та з урахуванням виробничих потреб.

1.4.2 Працівники інженерної служби проводять обслуговування та ремонт будинків та споруд, прилеглої території з дотримання вимог охорони праці та техніки безпеки, пожежної безпеки.

1.4.3 З метою контролю стану будинків та споруд, прилеглої території ФГ створюється комісія щодо такого контролю, склад якої затверджується наказом директора.

1.4.4 Заступник директора з ТП організовує усунення недоліків стану будівель та споруд, прилеглої території силами працівників інженерної служби, а у разі специфіки чи масштабності виконуваних робіт залучає спеціалізовані підрядні організації.

1.4.5 Керівники відділів ведуть систематичний нагляд за станом будівель і споруд в межах свого відділу та у разі наявності невідповідностей повідомляють керівника ФГ та спеціаліста з якості.

1.4.6 Заступник директора з ТП до 15 січня поточного року планує проведення робіт з поточного та капітального ремонтів будинків та споруд та узгоджує в усному режимі з керівниками відділів роботи, необхідні для

проведення в межах відділу, їхню тривалість та необхідність зупинки робіт в межах наступного місяця.

1.4.7 В межах узгоджених періодів проведення робіт, заступник директора з ТП планує та контролює виконання працівниками інженерної служби визначених робіт. Факти виконання робіт з обслуговування фіксують в Журналі обслуговування БіС, прилеглої території.

1.4.8 Комісія щодо контролю стану будинків та споруд, прилеглої території не рідше, ніж два рази на рік (весняний та осінній періоди), проводить огляд стану будинків та споруд, прилеглої території та фіксує результати огляду в Журналі обслуговування БіС, прилеглої території.

1.4.9 Заступник директора з ТП аналізує фактичні періоди виконання поточних та капітальних ремонтів, позапланові ремонти та вносить зміни до періодичності чи регламенту необхідних робіт з ремонтних робіт на наступний період.

1.4.10 Заступник директора з ТП формує зведений аналіз процесу обслуговування будинків та споруд, прилеглої території та подає його керівнику.

II ОЧИЩЕННЯ ВОДИ

2.1 Мета та сфера застосування

2.1.2 Процедура визначає порядок підготовки води для потреб ФГ.

2.1.3 Вимоги цієї процедури поширюються на усіх працівників інженерної служби та керівників відділів ФГ.

2.2 Відповідальність

2.2.1 Директор несе відповідальність за забезпечення цього процесу необхідними ресурсами.

2.2.2 Заступник директора з ТП несе відповідальність за управління процесом водопідготовки; проведення відповідних робіт з метою підтримання належного очищення води.

2.3 Опис процедури

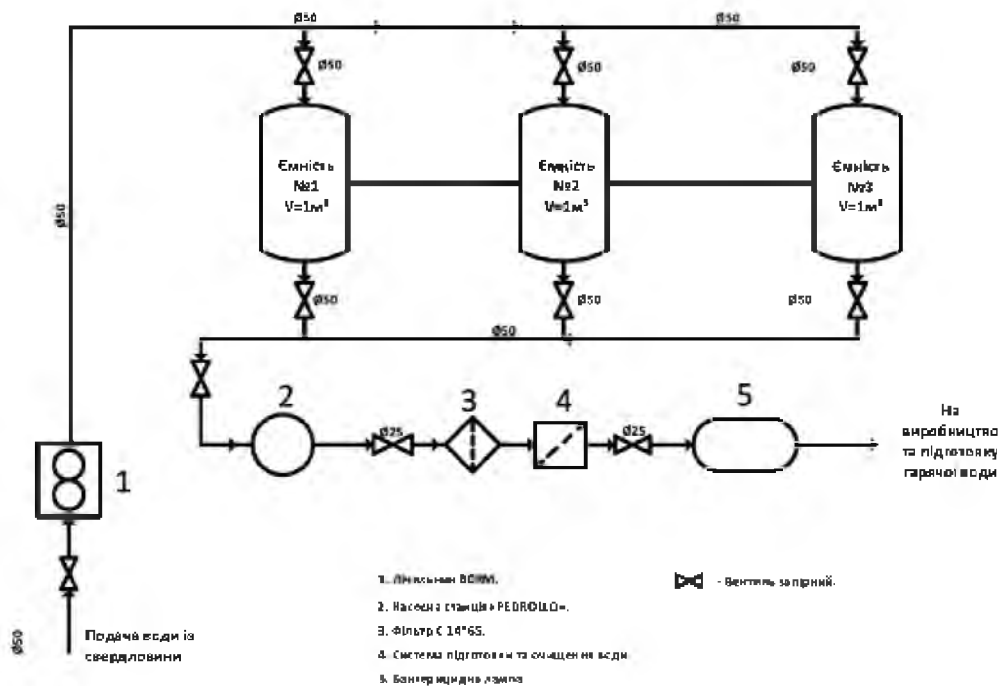

Рисунок 1. Схема водопостачання ФГ «Дари природи»

2.3.1 Вода на підприємство надходить з артезіанської свердловини глибиною 76 м. По системі ПВХ трубопроводів Ø50 мм. Вода потрапляє до накопичувальних ємності кількість 3 шт. по 1 м³ кожна, де відстоюється, потім подається за допомогою насосу під тиском не менше 3 атм. на систему очищення та пом'якшення води TWIN – 1465.

2.3.2 Після очищення та пом'якшення, вода по системі трубопроводів проходить через додатковий фільтр 20 Мк, очищена вода надходить також до знезаражувача типу S8Q – PA/2, і тільки потім підготовлена та очищена вода, під тиском 3 атм потрапляє до загальної системи водопостачання ФГ.

2.3.3 Експлуатація системи очищення води TWIN – 1465 проводиться відповідно до технічного паспорту.

2.3.4 Основними елементами очищення води в системі TWIN – 1465 є іонообмінна смола HYDROLITE (катіоніт). Очищення в іонообмінній смолі відбувається за допомогою таблетованої солі. В баку – солерозчинника таблетована сіль, повинна перебувати нерозчинена, рівень якої повинен бути вище рівня води.

2.3.5 Для забезпечення нормальної роботи системи TWIN – 1465 проводиться щорічне сервісне обслуговування, що включає повну діагностику всіх систем.

2.3.6 Інструкція з експлуатації системи очищення води:

1) Утримувати натиснутою кнопки "NEXT" та "ВНИЗ" на протязі 5 секунд, увійти до меню і встановити режим роботи клапана, кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – "SOFTENING". Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

2) "1 BACKWASH" встановити значення кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – 14 хвилин. Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

3) "2 BRINE" встановити значення кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – 60 хвилин. Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

4) "3 BACKWASH" встановити значення кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – 2 хвилини. Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

5) "4 RINSE" встановити значення кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – 12 хвилин. Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

6) "5 FILL" встановити значення кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – 12 хвилин. Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

7) "CAPACITY" встановити значення кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – 0,10. Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

8) Встановити об'єм води кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – 15 000 л. Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

9) Встановити тип регенерації кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – "ON O". Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

10) Встановити підключення додаткового клапана кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – "RLY 1 OFF". Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

11) Встановити підключення другого додаткового клапана кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – "RLY 2 OFF". Кнопкою "NEXT" перейти до наступного кроку.

12) Встановити "SALT" кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" вийти з меню, потім висвічуватиметься поточний час.

Примітка

1) Контролювати правильність точності поточного часу на клапані, за необхідності кнопкою "SET CLOCK" і кнопками "ВГОРУ" та "ВНИЗ" – виправити.

2) Стежити за рівнем солі. Солі повинно бути не менший 25см від дна бака. Максимальний рівень солі 2/3 від дна бака.

III УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

3.1 Мета та сфера застосування

3.1.1 Ця процедура встановлює вимоги щодо поводження з відходами, які утворюються під час здійснення ФГ господарської діяльності під час виготовлення продукції, з метою дотримання вимог національного природоохоронного законодавства та міжнародних екологічних стандартів.

3.1.2 Ця процедура визначає порядок організації та здійснення діяльності, пов'язаної з утворенням, збором, зберіганням, обліком, транспортуванням та передачею відходів.

3.1.3 Ця процедура діє в усіх структурних відділах ФГ з обов'язковим виконанням її вимог.

3.2 Відповідальність

3.2.1. Завідуючий виробництва несе відповідальність за організацію процесу збору відходів з виробництва у приміщення миття тари та подальшого розподілення по місцях тимчасового зберігання. Харчові відходи зберігаються у приміщенні тимчасового зберігання харчових відходів. Тверді побутові відходи, поліетилен та гофрокартон зберігаються у приміщенні тимчасового зберігання побутових відходів.

3.2.2. Головний інженер несе відповідальність за належне зберігання відходів та за організацію вивезення відходів з території ФГ.

3.3 Терміни та скорочення

Продукція	Результат діяльності або виробничих процесів, що має корисні властивості та призначений для використання споживачем
Бракована продукція	Продукція, передавання якої споживачеві не допускається через наявність дефектів
Відходи	Будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання

	за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення
Процес	Сукупність послідовних дій для досягнення будь-якого результату
КВ	Класифікатор відходів
ФГ	Фермерське господарство «ДАРИ ПРИРОДИ»

3.3 Опис процедури

3.3.1 Перелік відходів, що утворюються у відділах ФГ, згідно з Класифікатором відходів ДК 005-96 наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1. Перелік відходів

Код відходу по Класифікатору відходів ДК 005-96	Назва відходів по Класифікатору відходів ДК 005-96	Назва відходів внутрішня
0113.3.1.02	Фрукти, ягоди та горіхи некондиційні	Відходи фруктові
7710.3.1.25	Батарейки зіпсовані або відпрацьовані	Батарейки використані
7730.3.1.05	Матеріали фільтрувальні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені	Відпрацьовані фільтри
7730.3.1.06	Матеріали обтиральні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені	Забруднене ганчір'я
7710.3.1.07	Тара металева використана, у т.ч. дрібна (банки консервні тощо), за винятком відходів тари, що	Тара металева використана

	утворилися під час перевезень	
7730.3.1.02	Матеріали пакувальні пластмасові зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені	Тара пластмасова
8510.2.9.05	Відходи, що утворюються під час дезінфекції, дезінсекції та дератизації	Відходи від засобів обробки
7730.3.1.01	Папір та картон пакувальні, відпрацьовані чи забруднені	Макулатура
7710.3.1.17	Вироби та матеріали гумові, зіпсовані або відпрацьовані	Використані гумові вироби
7710.3.1.03	Бій скла технічного та скловиробів, що не підлягають спеціальному обробленню	Скlobій
7730.3.1.07	Одяг захисний зіпсований, відпрацьований чи забруднений	Використаний одноразовий одяг
7710.3.1.13	Одяг зношений зіпсований	Спецодяг зношений
7710.3.1.14	Взуття зношене чи зіпсоване	Спецвзуття зношене
7720.3.1.01	Відходи комунальні (міські) змішані, у т.ч. сміття з урн	Побутові відходи
7720.3.1.03	Відходи одержані в процесі очищення вулиць, місць загального використання, інші	Змет з території

3.3.2 Внутрішня назва вищевказаних відходів може використовуватися у межах ФГ, але з обов'язковим зазначенням назви згідно з Класифікатором відходів ДК 005-96 у документах, призначених для зовнішніх відносин.

3.3.3 Відповідальною особою ФГ ведеться облік відходів згідно з типовою формою «Декларація про відходи» та подається в Департамент екології Київської ОДА щороку до 20 лютого.

3.3.4 Старший прибиральник виробничих приміщень, прибиральник виробничих приміщень, двірник збирають відходи за видами, шляхом їхнього вилучення з місць (об'єктів) утворення та сортування. Відходи сортуються та збираються виключно до належним чином підписаних місць тимчасового зберігання. Змішування відходів при цьому не допустимо.

3.3.5 Залежно від фізико-хімічної характеристики відходів, їхніх компонентів допускається їхнє тимчасове зберігання:

- на спеціальному відкритому майданчику;
- у виробничому або допоміжному приміщенні;
- у тимчасовому нестационарному складі.

3.3.6 Забороняється тимчасове зберігання відходів:

- у місцях, не призначених для складування відходів;
- на відкритому ґрунті;
- біля ємностей для відходів.

3.3.7 Під час тимчасового зберігання на спеціальних майданчиках відходів, мають виконуватися такі вимоги:

- майданчики повинні мати зручний під'їзд транспорту для вивозу відходів;
- майданчики повинні мати водонепроникне тверде покриття (керамзитобетон, полімербетон, асфальтобетон, плитка) та по можливості бути обладнані огорожею;
- для захисту маси відходів від впливу атмосферних опадів і вітру повинен бути передбачений ефективний захист (навіс, упакування відходів у тару, контейнери із кришками та ін.).

3.3.8 Тип ємкості, в якій тимчасово зберігаються відходи обирається відповідно до їхнього класу небезпеки чи категорії:

- Надзвичайно небезпечні відходи (I класу) збирають у герметичну тару, яка закривається кришкою. Тара з даними відходами повинна розташовуватися у недоступному для людей місці або закриватися на замок, ключ від якого має знаходитися у відповідальній особі. Збір даних відходів можливо здійснювати в окремих спеціально відведених місцях/приміщеннях, що виключають механічні пошкодження. Ці місця/приміщення також закриваються на замок зі зберіганням ключа у відповідальній особі. Відповідальна особа в підрозділі зобов'язана забезпечити надійне зберігання даних відходів.
- Помірно небезпечні відходи (III класу) та побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною (першої та другої груп), збирають у тару, яка забезпечує їх локалізацію, зокрема відкриту (якщо немає іншого рішення, узгодженого в установленому порядку), і унеможливорює негативний вплив на здоров'я людей, поширення у довкілля шкідливих речовин.
- Мало небезпечні відходи (IV класу) збирають у відкриту/закриту тару на бетонаних майданчиках, у коморах, а також можуть зберігатися відкрито на спеціально відведеному майданчику/в зазначеному місці у вигляді конусоподібної купи.

3.3.9 Тимчасове зберігання відходів здійснюється з дотриманням правил пожежної безпеки. Водночас забороняється:

- несанкціоноване розміщення відходів;
- розведення багаття, спалювання відходів, тари та ін.;
- проведення робіт з відкритим вогнем поблизу відходів, що мають пожежонебезпечні властивості;
- складування відходів впритул до стін будівлі, колон і обладнання, а також штабель до штабеля;

- складування у межах одного майданчика таких відходів, що (без урахування захисних властивостей тари чи упаковки).

3.3.10 Ступінь вогнестійкості об'єкта, де здійснюється тимчасове зберігання відходів, визначається наявністю у відходів пожежонебезпечних властивостей (здатність до окислення, самонагрівання, займання під час попадання вологи, контакті з повітрям тощо).

3.3.11 Безпечні речовини та матеріали слід зберігати в приміщеннях чи на відкритих майданчиках будь-якого типу (якщо це не суперечить технічним вимогам на речовину).

3.3.12 Мало небезпечні речовини і матеріали (IV клас небезпеки) дозволяється зберігати в складах/приміщеннях усіх ступенів вогнестійкості, крім V ступеня вогнестійкості.

3.3.13 Під час складування відходів необхідно передбачити, що просвіти між відходами і стінкою (колоною та ін.) чи перекриттям будівлі повинні становити не менше 1 м, світильником – не менше 0,5 м, навпроти дверних отворів складських приміщень повинні залишатися вільні проходи шириною, рівною ширині дверей, але не меншою 1 м.

3.3.14 Відходи складуються таким чином, щоб виключалася можливість їхнього падіння, розливання. Необхідно забезпечувати їхню доступність і безпеку під час навантаження для відправки до спеціалізованих підприємств на подальшу утилізацію/захоронення.

3.3.15 Способи складування (в штабелі, пакети та ін.) відходів у місцях тимчасового зберігання забезпечують:

- стійкість штабелів, пакетів і вантажів, що знаходяться в укладці;
- механізоване розбирання штабеля і підйом вантажу навісними захватами підйомно-транспортного устаткування;
- безпеку працюючого персоналу на штабелі чи поблизу нього;
- можливість застосування та нормального функціонування засобів захисту працюючих і пожежної техніки;

- циркуляцію повітряних потоків при природній і штучній вентиляції в закритих приміщеннях;
- дотримання вимог до охоронних зон ліній електропередачі, вузлів інженерних комунікацій і енергопостачання.

3.3.16 Моніторинг місць утворення, зберігання і видалення відходів проводиться головним інженером з метою своєчасного визначення та мінімізації їхнього потенційного негативного впливу на навколишнє природне середовище.

3.3.17 Здійснюється моніторинг шляхом систематичного відвідування, візуального огляду та визначення фізичного стану місць утворення, зберігання та видалення відходів.

3.3.18 Під час виявлення пошкоджень, розгерметизації, ознак руйнування, відповідальна особа повинна забезпечити негайне прибирання виявленого засмічення/забруднення, в т.ч. знешкодження/абсорбцію мастильних плям, витоків небезпечних розчинів.

3.3.19 Відходи, що накопичуються в спеціально відведених місцях (максимальний рівень накопичення – 2/3 об'єму контейнера) вивозяться транспортом спеціалізованої ліцензованої організації двічі на тиждень.

3.3.20 Ініціатором укладання договору з ліцензованою організацією виступає головний інженер. Оформлення документів передачі відходів проводиться згідно з договірними умовами.

3.3.21 До транспортування відходів IV класу небезпеки висуваються такі вимоги:

- водій автотранспортного засобу для перевезення відходів є відповідальною особою за їхнє безпечне перевезення до місця знешкодження/розміщення/утилізації;
- якщо вага відходів в нерозібраному/запакованому стані перевищує 50 кг, то всі процеси, пов'язані з завантаженням, транспортуванням і вивантаженням, повинні бути механізованими;

- кількість (об'єм та вага) вантажу, що перевозиться, не повинна перевищувати об'єм та вантажопідйомність відповідного транспортного засобу;
- забороняється транспортування відходів рухомим складом підприємства та транспортом організацій, що не мають ліцензій на транспортування відходів, поводження з якими є ліцензійним видом діяльності;
- транспортування відходів має здійснюватися спеціально обладнаним транспортом, пристосованим для їхнього перевезення, що виключає можливість втрати вантажу (розсипи, витоки, запилювання), створення аварійних ситуацій, заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, здоров'ю людей, господарським або іншим об'єктам по маршруту руху;
- під час транспортування відходів не допускається присутність сторонніх людей, окрім водія та персоналу, що супроводжує вантаж;
- транспортування відходів здійснюються організаціями, що мають ліцензію на поводження з ними, та в порядку, визначеному законодавством за наявності підписаного договору.

3.3.22 Відходи з логотипом ФГ знеособлюються (розрізаються ножицями до відвантаження відходів), для запобігання повторного використання.

ЛИСТ РЕЄСТРАЦІЇ ЗМІНИ

Но- мер змін	Номер листа (сторінки)				Номер до- кумента	Підпис	Дата	Строк введення
	зміне- ного	заміне- ного	нового	анульованого				

3.2 Інструменти регулювання екологічних аспектів земельних відносин

Екологічна криза – один з найбільших викликів нашого часу. Забруднення повітря, води та ґрунту, виснаження ресурсів та знищення біорізноманіття загрожують не лише природі, але й людському здоров'ю та економіці. Інструменти регулювання екологічних аспектів земельних відносин є необхідними для забезпечення сталого розвитку та збереження довкілля для майбутніх поколінь. Вони дозволяють контролювати вплив людської діяльності на природу та забезпечувати ефективне використання земельних ресурсів.

Земельні відносини є однією з ключових складових економіки країни. Проте, їх вплив на довкілля може бути значним і негативним. Наприклад, неконтрольований розвиток промисловості та будівництва на забруднених землях може призвести до серйозного забруднення навколишнього середовища.

Необхідно приділяти увагу взаємозв'язку між земельними відносинами та екологією, а також використовувати інструменти регулювання для зменшення негативного впливу на довкілля. До таких інструментів можна віднести заборону на зміну цільового призначення земельної ділянки, ліцензування землекористування, оренду землі та екологічну сертифікацію землекористувачів.

Регулювання екологічних аспектів земельних відносин включає в себе різноманітні інструменти та механізми, які спрямовані на забезпечення сталого та екологічно відповідального використання земельних ресурсів. Декілька інструментів, які використовуються для регулювання екологічних аспектів земельних відносин наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 Інструменти для регулювання екологічних аспектів земельних

відносин

№	Характеристика	Деталі
1.	Законодавство та регулюючі нормативи:	Закони та нормативи визначають правила використання земельних ресурсів, включаючи вимоги до охорони довкілля та збереження природних резервів.
2.	Зонування та містобудівні плани:	Встановлення різних зон для земельного використання, таких як житлова, промислова, сільськогосподарська, лісова, природно-заповідна тощо.
3.	Екологічні стандарти та норми:	Встановлення вимог до викидів та викидів шкідливих речовин, обмежень щодо використання хімічних речовин у сільському господарстві та промисловості, а також вимог до якості води та ґрунту.
4.	Сертифікація та стандартизація:	Системи сертифікації, такі як стандарти ISO 14001, дозволяють організаціям встановлювати та демонструвати свою екологічну відповідальність.
5.	Механізми оцінки впливу на довкілля:	Екологічна експертиза та інші механізми оцінки дозволяють визначити потенційний вплив проєктів на довкілля та розробити заходи для зменшення цього впливу.
6.	Фінансові інструменти:	Застосування економічних засобів, таких як податки на викиди, ринкові механізми зменшення викидів парникових газів, фінансова підтримка проєктів з відновлення та рекультивації земель.

7.	Системи моніторингу та обліку:	Моніторинг стану ґрунтів, водних ресурсів та інших аспектів довкілля для вчасного виявлення забруднень та проблем.
8.	Співробітництво та міжнародні угоди:	Участь у міжнародних угодах та співробітництво з іншими країнами для спільного регулювання глобальних екологічних проблем.

Ці інструменти допомагають організаціям та урядам забезпечити ефективне управління земельними відносинами з урахуванням екологічних аспектів та підтримувати сталі використання землі та збереження природних ресурсів.

Регулювання земельних відносин є ключовим аспектом у забезпеченні екологічної стійкості. Існують різноманітні інструменти, які допомагають контролювати використання землі та мінімізувати його негативний вплив на навколишнє середовище. До таких інструментів можна віднести ліцензування землекористування, заборону на зміну цільового призначення земельної ділянки, екологічну сертифікацію землекористувачів, податки та штрафи за забруднення навколишнього середовища, оренду землі та використання зелених технологій.

Кожен із цих інструментів має свої переваги та недоліки, проте вони разом допомагають забезпечити баланс між економічним та екологічним розвитком.

Заборона на зміну цільового призначення земельної ділянки – це один із найважливіших інструментів регулювання екологічних аспектів земельних відносин. Цей інструмент дозволяє уникнути змін призначення землі з метою забудови, яка може мати негативний вплив на довкілля. Заборона на зміну цільового призначення земельної ділянки є необхідним заходом для збереження природних ресурсів та біорізноманіття. Вона допомагає уникнути забудови зелених зон та лісів, що є важливими компонентами екосистем та забезпечують нормальне функціонування природних процесів.

Ліцензування землекористування – це процедура, за допомогою якої держава контролює та регулює використання земельних ресурсів. Цей інструмент є одним

з найбільш ефективних способів боротьби з екологічною кризою, оскільки він дозволяє обмежити вплив людської діяльності на природне середовище.

Ліцензування землекористування передбачає встановлення правил використання землі, обмеження видів діяльності, які можуть бути проведені на земельній ділянці, та встановлення вимог до охорони природного середовища. Це дозволяє зменшити негативний вплив людської діяльності на екологію та зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь.

Оренда землі – це процес передачі права користування земельною ділянкою на певний термін за умови сплати орендної плати. Цей інструмент є важливим для регулювання екологічних аспектів земельних відносин, оскільки власник землі може встановлювати обмеження на використання орендованої землі з метою збереження навколишнього середовища. Наприклад, власник землі може обмежити використання землі для вирощування рослин, які потребують великої кількості хімічних добрив та пестицидів, або встановити вимоги до використання екологічно чистих технологій при обробці землі. Таким чином, оренда землі може бути ефективним інструментом для збереження природних ресурсів та запобігання екологічним проблемам.

Податки та штрафи за забруднення навколишнього середовища є важливим інструментом регулювання екологічних аспектів земельних відносин. Вони стимулюють землекористувачів до зменшення викидів токсичних речовин у повітря, воду та ґрунт. Крім того, податки та штрафи можуть бути використані для фінансування проектів з екологічного розвитку. Національна політика щодо податків та штрафів за забруднення навколишнього середовища повинна бути чіткою та прозорою. Податки та штрафи повинні бути адекватними рівню забруднення та екологічної шкоди, яку завдає землекористувач. Також важливо, щоб ці інструменти не призводили до перенесення виробництва в інші країни з менш жорсткими правилами щодо екології.

Екологічна сертифікація землекористувачів є одним з найефективніших інструментів регулювання екологічних аспектів земельних відносин. Цей процес

полягає у визначенні виконання землекористувачами певних стандартів та критеріїв, що сприяють збереженню довкілля та зменшенню негативного впливу на нього. Сертифікація може бути проведена як за добровільною, так і за обов'язковою формою. Вона дозволяє землекористувачам отримати позитивний імідж та конкурентну перевагу на ринку, а також сприяє збільшенню ефективності використання земельних ресурсів.

Зелені технології – це інноваційні рішення, спрямовані на зменшення негативного впливу людини на довкілля. У землекористуванні такі технології можуть бути застосовані для збереження ґрунту та водних ресурсів, зменшення

використання хімічних добрив та пестицидів, а також для збільшення продуктивності землі. Одним з прикладів зелених технологій є органічне землеробство, яке базується на використанні природних методів господарювання без застосування штучних добрив та хімічних засобів захисту рослин. Це сприяє збереженню родючості ґрунту та покращує якість продуктів харчування. Іншим прикладом є системи збору дощової води та її використання для поливу, що дозволяє ефективно використовувати водні ресурси та зменшити негативний вплив на гідрологічний режим.

Правильне користування та впровадження інструментів регулювання екологічних аспектів у діяльність компанії вимагає комплексного підходу та систематичного планування. Кроки та рекомендації, які можна вжити для ефективного впровадження цих інструментів представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 Кроки та рекомендації для ефективного впровадження інструментів регулювання екологічних аспектів

№	Кроки	Рекомендації
	Оцінка потреб:	Почніть з вивчення потреб вашої компанії щодо регулювання екологічних аспектів. Які аспекти довкілля найбільше впливають на вашу діяльність?

		Які вимоги вам потрібно виконувати згідно з законодавством?
Залучення керівництва:		Важливо залучити вище керівництво компанії до процесу прийняття рішень щодо екологічних аспектів. Вони повинні виявити лідерську підтримку та визначити стратегічні цілі у сфері охорони довкілля.
Формування команди:		Створіть команду або відділ, відповідальний за екологічне управління. Ця команда повинна включати експертів з екології, юриспруденції та інших областей, необхідних для впровадження стандартів.
Аудит та аналіз:		Проведіть детальний аудит екологічних аспектів своєї діяльності. Визначте основні джерела забруднення, витрати ресурсів та інші важливі параметри.
Встановлення цілей і планів:		Основоючись на результаті аналізу, встановіть конкретні цілі та завдання щодо зменшення впливу на довкілля та виконання вимог стандартів. Розробіть дорожню карту для досягнення цих цілей.
Система управління:		Розробіть систему управління екологічними аспектами, яка включає в себе процедури, процеси та відповідальних осіб для реалізації цілей та стандартів.
Навчання і свідомість:		Забезпечте навчання та підвищення свідомості вашого персоналу стосовно екологічних аспектів та важливості їх дотримання.

Моніторинг та звітність:	Впровадьте систему моніторингу для відстеження виконання цілей та стандартів. Регулярно складайте звіти та аналізуйте їх результати.
Постійне вдосконалення:	Запроваджуйте корективи та покращення на основі результатів моніторингу та аудитів. Постійно працюйте над зменшенням негативного впливу на довкілля.
Зовнішнє спілкування:	Залучайте зацікавлені сторони, включаючи клієнтів, постачальників та громадськість, до обговорення екологічних питань та спільних ініціатив.
Дотримання законодавства:	Пам'ятайте про важливість дотримання всіх екологічних норм та вимог законодавства.
Співробітництво зі сторонніми організаціями та урядом:	Працюйте спільно з екологічними організаціями, регуляторами та іншими зацікавленими сторонами для підтримки своїх ініціатив та розв'язання спільних екологічних проблем.

Ці кроки допоможуть компанії ефективно впроваджувати інструменти регулювання екологічних аспектів у свою діяльність та досягати сталого та екологічно відповідального розвитку.

3.3 Залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин

Земельні відносини – це не лише економічна та правова проблема, але й соціальна. Вони стосуються кожного, тому є дуже важливим, щоб громадськість була задіяна в процесі прийняття рішень.

Земельні відносини є одними з найбільш складних та важливих питань, які стосуються розвитку країни. Для досягнення ефективних результатів у цій сфері необхідне залучення громадськості. Залучення громадськості дає змогу враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, забезпечити прозорість та

взаємодію між державою та громадою. Це необхідна умова для того, щоб прийняті рішення були ефективними та відповідали потребам суспільства.

Залучення громадськості – це процес, який дозволяє включити громаду у прийняття рішень щодо земельних відносин. Цей підхід передбачає активну участь громадян у процесі прийняття рішень, що дозволяє досягти більш ефективних результатів. Основними методами залучення громадськості є публічні слухання, консультації з громадою, опитування, фокус-групи та інші форми взаємодії з громадою. Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки та використовується в залежності від конкретної ситуації та цілей проекту.

Залучення громадськості до процесу прийняття рішень у сфері земельних відносин має багато переваг. Перш за все, це дозволяє отримати різноманітні погляди та ідеї щодо вирішення проблем, які виникають у цій сфері. Крім того, такий підхід сприяє підвищенню рівня довіри між владою та громадою, а також забезпечує більш ефективне використання ресурсів. Іншою важливою перевагою залучення громадськості є можливість забезпечити більш широкую легітимість прийнятих рішень. Якщо громада бере участь у процесі прийняття рішень, то вона більш схильна підтримати ці рішення та допомогти їх впровадженню. Це дозволяє збільшити шанси на успіх та зменшити можливість конфліктів у майбутньому.

Незалучення громадськості до процесу прийняття рішень у сфері земельних відносин може мати серйозні наслідки. По-перше, це може спричинити зниження довіри громадськості до органів влади та призвести до конфліктів між різними сторонами. Крім того, незалучення громадськості може призвести до прийняття неефективних рішень, які не враховують потреби та інтереси громади. Нарешті, це може призвести до невикористання можливостей для покращення ситуації в галузі земельних відносин. Тому залучення громадськості до процесу прийняття рішень у сфері земельних відносин є дуже важливим для досягнення ефективних результатів та покращення якості життя громади.

Для залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин можна використовувати наступні методи:

1. Проведення публічних слухань – це форма залучення громадськості до обговорення та прийняття рішень у сфері земельних відносин. Під час публічних слухань представники громадськості мають можливість висловити свої погляди та запропонувати власні рішення.

2. Використання соціальних мереж та онлайн-платформ – це швидкий та доступний спосіб залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин. Завдяки соціальним мережам та онлайн-платформам, громадськість може брати участь у дискусіях та обговореннях, незалежно від свого місця проживання.

Один з прикладів успішного залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин – це проєкт «Зелена дача». У рамках проєкту було створено спільноту мешканців, яка активно займається благоустроєм своєї території та збереженням природних ресурсів. Через цей проєкт, мешканці змогли самостійно приймати рішення щодо використання землі та збереження екологічної рівноваги.

Інший приклад успішного залучення громадськості – це проєкт «Територія розвитку». У рамках проєкту була створена платформа для обговорення та прийняття рішень щодо розвитку місцевої території. Завдяки цьому проєкту, мешканці змогли висловити свої ідеї та пропозиції щодо покращення інфраструктури та розвитку громадського простору.

Один з основних викликів залучення громадськості полягає у необхідності забезпечення її достатньою кількістю інформації про земельні питання. Недостатня кількість інформації може призвести до неправильного розуміння ситуації та невдалого прийняття рішень. Ще одним складністю є відмова громадськості брати участь у прийнятті рішень через недовіру до владних структур або відчуття безсилля. Для подолання цієї складності необхідно забезпечити прозорість та відкритість процесу залучення громадськості, а також дати можливість громадськості впливати на прийняття рішень.

За останні роки залучення громадськості до процесу прийняття рішень у сфері земельних відносин показало значний успіх. За допомогою спеціальних інструментів та методів, було залучено значну кількість громадян, що дозволило отримати більш точне та об'єктивне уявлення про потреби та інтереси населення в цій сфері. Згідно з нашими дослідженнями, залучення громадськості дозволило зменшити кількість конфліктів та протиріч у процесі прийняття рішень, а також забезпечило більш широкую підтримку для запропонованих рішень серед населення. Залучення громадськості також дозволило виявити нові можливості та перспективи у сфері земельних відносин, що раніше не були розглянуті.

Залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин має низку переваг. Перш за все, це дозволяє забезпечити більш прозору та об'єктивну процедуру прийняття рішень. Крім того, це допомагає залучити широкую громадськість до вирішення соціально-економічних проблем. З іншого боку, потрібно розуміти, що залучення громадськості може мати свої складнощі та виклики. Наприклад, необхідно враховувати різноманітні інтереси громадськості та забезпечити їхню участь в процесі прийняття рішень. Також, необхідно забезпечити відкриту та доступну інформацію для громадськості.

Залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин є ключовим елементом на шляху досягнення ефективних результатів. Тільки спільними зусиллями ми можемо забезпечити сталість та розвиток нашого суспільства.

3.4 Перспективи розвитку та покращення системи екологічного управління

На сьогоднішній день екологічне управління є актуальною проблемою не лише для України, а й для всього світу. Україна також стала свідком погіршення стану довкілля. За даними Міністерства екології та природних ресурсів України, стан охорони навколишнього середовища в країні залишається напруженим. Основними проблемами є забруднення повітря, води та ґрунту, а також недостатня

кількість зелених насаджень. Щороку в Україні відбувається близько 2000 екологічних порушень, багато з яких залишаються без належного покарання.

У сучасному світі, де зростає навантаження на довкілля, необхідно розглядати нові можливості для покращення системи екологічного управління. Одним із таких можливих шляхів є використання новітніх технологій. Наприклад, впровадження систем моніторингу якості повітря та води за допомогою дронів, або використання датчиків для контролю за викидами шкідливих речовин у промисловості. Також можливим є впровадження енергоефективних технологій у будівництві та інших галузях, що дозволить зменшити негативний вплив на довкілля.

Держава відіграє ключову роль у забезпеченні екологічної безпеки та покращенні стану довкілля. Вона має приймати закони та нормативні акти, які б захищали природне середовище від забруднення та знищення. Громадськість також має важливу роль у забезпеченні екологічної безпеки та покращенні стану довкілля.

Активна участь громадян у прийнятті рішень щодо охорони довкілля та контролю за їх виконанням можуть значно покращити ситуацію в цій сфері.

Одним з головних шляхів покращення екологічної ситуації є співпраця держави та громадськості, залучення науковців та експертів для розроблення та впровадження ефективних стратегій та програм.

Система екологічного управління постійно розвивається і покращується, оскільки сучасні виклики та загрози для довкілля вимагають ефективних та інноваційних підходів. Перспективи розвитку та покращення системи екологічного управління наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 Перспективи розвитку та покращення системи екологічного управління

№	Перспективи	Характеристика
1.	Цифрова трансформація.	Використання сучасних інформаційних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн і Інтернет

		речей (IoT), для збору, аналізу та спільного використання даних про довкілля. Це дозволить швидше виявляти проблеми та вдосконалити управління ресурсами.
2.	Інтегровані підходи:	Розвиток інтегрованих підходів до екологічного управління, які враховують взаємозв'язки між різними аспектами довкілля. Наприклад, розгляд розвитку міст в контексті водопостачання, поводження з відходами та зеленими зонами.
3.	Зелена економіка.	Поширення зеленої економіки, що сприяє розвитку сталої виробництва та споживання, зменшенню викидів парникових газів та збереженню природних ресурсів.
4.	Екологічна освіта і свідомість:	Зростаюча увага до екологічної освіти та підвищення екологічної свідомості серед населення. Це сприяє більш відповідальному ставленню до довкілля та збереженню ресурсів.
5.	Міжнародна співпраця:	Спільна робота між країнами та міжнародними організаціями для вирішення глобальних екологічних проблем, таких як зміна клімату та втрати біорізноманіття.
6.	Постійна оцінка впливу на довкілля:	Вдосконалення методів та процедур оцінки впливу на довкілля для ефективного контролю та зменшення негативних екологічних наслідків проєктів та діяльності.
7.	Корпоративна відповідальність:	Зростання усвідомлення бізнесом та корпораціями їхньої екологічної відповідальності та більш активна участь у заходах з охорони довкілля.

8. Підвищення облікової звітності:	Зростання вимог до облікової звітності та декларування сталості у сфері екологічного управління.
9. Локальна активізація:	Залучення місцевих громад та органів влади до питань охорони довкілля та прийняття рішень стосовно земельних відносин на рівні міст та регіонів.
10. Вдосконалення законодавства та регулюючих механізмів:	Постійне оновлення та вдосконалення законодавства та регуляцій для врахування нових викликів та досягнення більшої ефективності управління довкіллям.
11. Збільшення ефективності ресурсокористування:	Підвищення ефективності використання природних ресурсів та зменшення відходів та забруднення.

Ці перспективи вказують на те, що система екологічного управління постійно розвивається для більш ефективного вирішення екологічних проблем і сприяння сталому розвитку нашого суспільства.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Екологічне управління – це важлива та актуальна тема в сучасному світі. Ми повинні прагнути до збалансованого розвитку, де економіка та екологія існують в гармонії одна з одною. Якщо ми будемо дотримуватися принципів екологічного управління, то ми зможемо створити краще майбутнє для наших нащадків.

Управління земельними відносинами потребує екологічного підходу, що забезпечує збалансоване використання природних ресурсів та зменшення негативного впливу на довкілля.

Стандарти екологічного управління, планування та стратегічне мислення, оцінка впливу на довкілля, управління ризиками та звітність та моніторинг є ключовими елементами системи екологічного управління, які допомагають контролювати вплив на довкілля та земельні відносини.

Під час дослідження ми розглянули взаємозв'язок між земельними відносинами та екологією. Виявилось, що земельні відносини можуть мати значний вплив на довкілля, тому необхідно регулювати цей вплив за допомогою інструментів регулювання. Ми представили загальний огляд інструментів регулювання земельних відносин та їх вплив на екологію. Зокрема, розглянули заборону на зміну цільового призначення земельної ділянки, ліцензування землекористування, оренду землі, податки та штрафи за забруднення навколишнього середовища, екологічну сертифікацію землекористувачів та зелені технології в землекористуванні. Всі ці інструменти можуть бути успішно використані для регулювання екологічних аспектів земельних відносин.

Залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин є важливим елементом сталого та відкритого управління земельними ресурсами. Це сприяє забезпеченню прозорості, врахуванню різних поглядів та інтересів та сприяє прийняттю більш обґрунтованих та підтримуваних рішень. Залучення громадськості до прийняття рішень у сфері земельних відносин допоможе створити більш збалансований та врахований підхід до використання земельних ресурсів,

забезпечить більшу легітимність прийнятих рішень та сприятиме сталому розвитку.

Розроблення та впровадження елементів системи екологічного управління у сфері земельних відносин є надзвичайно важливим для забезпечення сталого розвитку та охорони довкілля. Висновки щодо важливості цього процесу є такими:

Збереження довкілля – система екологічного управління допомагає зберігати і зберігати природні ресурси та біорізноманіття, що є критично важливими для екосистем та людського життя.

Попередження забруднення – шляхом встановлення норм та стандартів, система зменшує негативний вплив господарської діяльності на навколишнє середовище.

Стале використання землі – вона сприяє сталому та раціональному використанню земельних ресурсів, запобігаючи неефективному використанню та надмірній забудові.

Покращення якості життя – екологічне управління сприяє покращенню якості повітря, води, ґрунту та життя людей, сприяючи здоров'ю та добробуту суспільства.

Виконання міжнародних зобов'язань – багато країн мають міжнародні зобов'язання щодо охорони довкілля, і система екологічного управління допомагає їм виконувати ці зобов'язання.

Все це підкреслює важливість розвитку системи екологічного управління у сфері земельних відносин як ефективного інструменту для збереження природних ресурсів, забезпечення сталого розвитку та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

У магістерській кваліфікаційній роботі було розглянуто питання екологічного управління в сфері земельних відносин. Було пояснено, що таке екологічне управління та які його основні завдання. Також було детально розглянуто земельні відносини та їхнє пов'язання з екологічним управлінням. Було пояснено, що є об'єктом і предметом дослідження системи екологічного управління у сфері

земельних відносин та основні принципи цієї системи. В процесі виконання дослідження розроблено елементи системи екологічного управління у сфері земельних відносин, а саме Політику у сфері менеджменту навколишнього середовища на 2023-2024 роки та Стандартну операційну процедуру «Управління аспектами екологічного менеджменту» – СОП 021:2023.

Важливо зазначити, що екологічне управління у сфері земельних відносин має ключове значення для збереження природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Основні принципи цієї системи, такі як принцип довкілля-людина, принцип забезпечення сталого розвитку та принцип наукової обґрунтованості, є важливими для досягнення цих цілей.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Затверджено Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98-ВР.
2. Кострикiна К. В., Грибонос А. С., Галунець Н. I., Галунець, Н. I. Екологічна безпека регіону: організаційно-теоретичний аспект, 2019. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7165/1/zbirnyk_tez_20-21_11_19-42.pdf.
3. Євграфов О. Є. Теоретичні аспекти державного регулювання земельних ресурсів в Україні. Теорія та практика державного управління, 2008, (4). С.75–83.
4. Кравцова Л. А. Сталий розвиток як ключова домінанта регіонального екологічного управління. Економічні інновації: зб. наук пр. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012, Вип. 48. С. 150–157.
5. Заржицький О. С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти), 2012. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/1799/?sequence=1>.
6. Малоокій В. А. Теоретичні аспекти дослідження управління земельними ресурсами територіальних громад. Державне будівництво, 2016, (1).
7. Петренко В. В., Петренко В. В. Теоретичні аспекти формування механізму управління сферою екологічних послуг, 2006. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/3615/1/Petrenko.pdf>.
8. Садков А. А. Механізми еколого-економічного управління підприємством: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.06.01. Донецький національний університет. Донецьк, 2002. 25 с..
9. Методи оцінки екологічних втрат: монографія / за ред. д.е.н. О. Г. Мельника та к.е.н. О. І. Каріншевої. Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. 288 с.

10.Новіков О. Є., Новиков А. Е., Ключник А. В., Ключник А. В. Економічний потенціал сільських територій: теоретичний аспект, 2015. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1722/1/n83v2r2015t1novikov.pdf>.

11.Економічний потенціал регіону: пріоритети використання: монографія / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І. Д. Козменко та ін. ; за ред. І. М. Школи. Чернівці, 2003. 464 с.

12.Kasanga R. K., Kotey N. A. Land management in Ghana: Building on tradition and modernity, 2001. URL: <https://www.iied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/9002IIED.pdf?pagewanted=all&sa=U&ei=оVZU538AqTh4wSgtINwAO&ved=0CEcQFjAI&usq=AFOjCNHdUillyYPOPOpEDPOLSCQqdh017Q>.

13.Lisa Ting, Ian Williamson. Land Administration and Cadastral Trends: The Impact of the Changing Humankind-Land Relationship and Major Global Drivers: the NZ Experience, Survey Review, 2001, 36.281 P. 154–174. DOI: 10.1179/sre.2001.36.281.154.

14.Brown P., Daigneault A., Dawson J. Age, values, farming objectives, past management decisions, and future intentions in New Zealand agriculture. Journal of environmental management, 2019, 231. P. 110–120.

15.P. Brown et al. Innovation and networks in New Zealand farming Aust. J. Agric. Resour. Econ, 2017.

16.Mykhailov A., Makarova V., Kapinos N., Petrova N. Land management's development in the period of land relations reform in Ukraine. Studies of Applied Economics, 2020, 38(4).

17.Sultanovich A. A. Regulation of land relations-an important condition of development strategy. Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR), 2019, 8(5). P. 344–350.

18.Bradford J. B., D'Amato A. W. Recognizing trade-offs in multi-objective land management. Frontiers in Ecology and the Environment, 2012, 10(4). P. 210–216.

19. Xiao Li, Kening Wu, Yabo Liang. A Review of Agricultural Land Functions: Analysis and Visualization Based on Bibliometrics, *Land*, 2023, 12, 3, (561).

20. Alban Singirankabo U, Willem Ertzen M. Relations between Land Tenure Security and Agricultural Productivity: Exploring the Effect of Land Registration. *Land*, 2020, 9(5):138. doi.org/10.3390/land9050138.

21. Khodakivska O., Mohylnyj O., Kolesnyk T., Mykhalchyshyna L., Khomyachenko S. Conformity of land relations to productive forces: retrospective analysis. *EurAsian Journal of BioSciences Eurasia J Biosci* 13, 2019. S. 2119-2124.

22. Khodakivska O. V., Levek R. Land relations: the search for a balance of interests between state regulation and neoliberalism. *Ekonomika APK*, 2018, 6. P. 5–17.

23. Гуменюк В. Я., Король Б. О., Костюкевич Р. М., Н. О. Мазур, Міщук Г. Ю., Орлов М. В., Рошик І. А. Механізми ринкового господарювання: галузеві особливості / за ред. д.е.н., проф. В. Я. Гуменюка. Рівне: НУБГП, 2005. 281 с.

24. Mukhopadhyay R., Sarkar B., Jat H. S., Sharma P. C., Bolan N. S. Soil salinity under climate change: Challenges for sustainable agriculture and food security. *Journal of Environmental Management*, 2021, 280, 111736.

25. Liu J., Liu Y., Wang X. An environmental assessment model of construction and demolition waste based on system dynamics: a case study in Guangzhou. *Environmental Science and Pollution Research*, 2020, 27, 37237–37259.

26. Keith Paustian, Sarah Collier, Jeff Baldock, Rachel Burgess, Jeff Creque, Marcia DeLonge, Jennifer Dungait, Ben Ellert, Stefan Frank, Tom Goddard, Bram Govaerts, Mike Grundy, Mark Henning, R. César Izaurralde, Mikuláš Madaras, Brian McConkey, Elizabeth Porzig, Charles Rice, Ross Searle, Nathaniel Seavy, Rastislav Skalsky, William Mulhern & Molly Jahn (2019) Quantifying carbon for agricultural soil management: from the current status toward a global soil information system, *Carbon Management*, 10:6, 567-587, DOI: 10.1080/17583004.2019.1633231.

27. Grizzetti B., Liqueste C., Pistocchi A., Vigiak O., Zulian G., Bouraoui F., Cardoso A. C. Relationship between ecological condition and ecosystem services in European

rivers, lakes and coastal waters. , *Science of the Total Environment*, 2019, 671. P. 452–465.

28. Grizzetti B., Passy P., Billen G., Bouraoui F., Garnier J., Lassaletta L. The role of water nitrogen retention in integrated nutrient management: assessment in a large basin using different modelling approaches. , *Environmental Research Letters*, 2015, 10(6), 065008.

29. Guswa A. J., Brauman K. A., Brown C., Hamel P., Keeler B. L., Sayre S. S. Ecosystem services: Challenges and opportunities for hydrologic modeling to support decision making. , *Water Resources Research*, 2014, 50(5). P. 4535–4544.

30. Zhou Y., Li Y., Xu C. Land consolidation and rural revitalization in China: Mechanisms and paths. *Land Use Policy*, 2020, 91, 104379.

31. Y. Liu et al. Strategic adjustment of land use policy under the economic transformation. *Land Use Policy*, 2018.

32. Niroula G.S. et al. Impacts and causes of land fragmentation, and lessons learned from land consolidation in South Asia. *Land Use Policy*, 2005.

33. De Mello K., Taniwaki R. H., de Paula F. R., Valente R. A., Randhir T. O., Macedo D. R., Hughes R. M. Multiscale land use impacts on water quality: Assessment, planning, and future perspectives in Brazil. , *Journal of Environmental Management*, 2020, 270, 110879.

34. D. Binkley et al. Water quality impacts of forest fertilization with nitrogen and phosphorus/ *For. Ecol. Manag.*, 1999.

35. O.C. de Oliveira et al. Chemical and biological indicators of decline/degradation of *Brachiaria* pastures in the Brazilian Cerrado. *Agric. Ecosyst. Environ.*, 2004.

36. Xie H, Zhang Y, Wu Z, Lv T. A Bibliometric Analysis on Land Degradation: Current Status, Development, and Future Directions. *Land*, 2020; 9(1):28. doi.org/10.3390/land9010028.

37. Zupic, I.; Cater, T. Bibliometric methods in management and organization. *Organ. Res. Methods*, 2015, 18. P. 429–472.

38. Prince, S.; Becker, Reshef, I.; Rishmawi, K. Detection and mapping of long-term land degradation using local net production scaling: Application to Zimbabwe. *Remote Sens. Environ.* 2009, 113, P. 1046–1057.

39. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text.

40. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text.

41. Паризька угода. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text.

42. Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_215.

43. Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a07#Text.

44. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009#Text.

45. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_120#Text.

46. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_022#Text.

47. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.

48. ISO/14001:2015 Environmental management systems – Requirements with guidance for use. URL: <https://www.iso.org/ru/standard/60857.html>.

49. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

50. Про відходи: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр#Text>.

51. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-p#Text>.

52. Про природно-заповідний фонд України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/print>.

53. Про землеустрій: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

54. Лісовий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.

55. Водний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр#Text>.

56. Про охорону атмосферного повітря: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>.

57. Про надра. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#Text>.

58. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.

59. ДСТУ ISO 14001:2015 Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 14001:2015, IDT). URL:

http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=64015.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТКИ

Тези доповіді на тему «Впровадження системи екологічного управління у сфері земельних відносин» представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України і світу»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В
УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів і
природокористування України*

**Секція 3. Роль тваринництва, ветеринарної медицини
та харчових технологій в умовах війни та вирішенні завдань плану
відродження України**

**25 травня 2023 року
Київ, Україна**

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Організатор конференції:

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 3: Роль тваринництва, ветеринарної медицини та харчових технологій в умовах війни та вирішенні завдань плану відродження України (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 710.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

У збірнику подано результати обговорення актуальних проблем, перспектив і шляхів забезпечення продовольчої та екологічної безпеки в умовах війни, плану відновлення України, сталого розвитку світу в контексті глобальних і регіональних викликів, трансформації суспільства та формування нової парадигми розвитку.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М. (відповідальний редактор), Кваша С. М., Кондратюк В. М., Ткачук В. А., Шинкарук В. Д., Барановська О. Д., Баль-Прилипко Л. В., Братішко В. В., Глазунова О. Г., Гриценко І. С., Діброва А. Д., Євсюков Т. О., Каплун В. В., Коломієць Ю. В., Кононенко Р. В., Василюшин Р. Д., Мельник В. І., Остапчук А. Д., Отченашко В. В., Рудик Я. М., Ружило З. В., Савицька І. М., Тонха О. Л., Цвіліховський М. І., Яра О. С.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

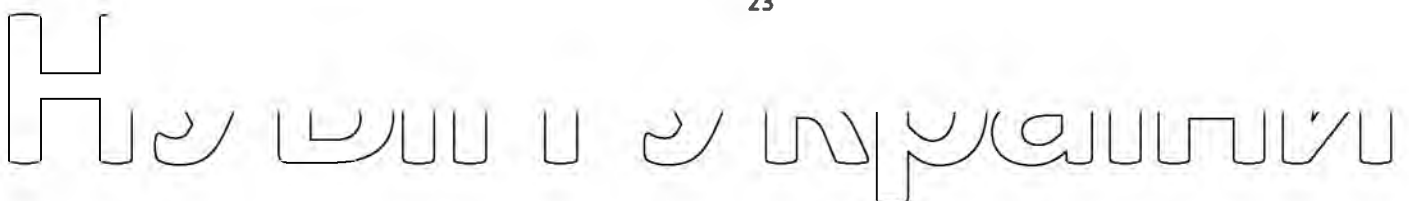
**Секція 3. Роль тваринництва, ветеринарної медицини та харчових технологій в умовах
війни та вирішенні завдань плану відродження України**

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

© НУБіП України, 2023.

НУБІП І УКРАЇНИ

217. Рудницький М.М., Розбицька Т.В., Постой Р.В. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....554
218. Рязанцев Д.О., Толлок Г.А. ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРСОНАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....556
219. Самчук С. С., Адамчук Л. О. ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН..558
220. Святненко Р.С., Пасічний В.В., Маринін А.І. ЗАЛЕЖНІСТЬ ЗМІНИ ОКИСНО-ВІДНОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ (ОВП) ПРИ СВІТЛОВОМУ ВИПРОМІНЕНІ.....561
221. Семенюк К.М., Шгонда О.А. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МАРИНАДІВ НА ОСНОВІ КУПАЖІВ РОСЛИННИХ ОЛІЙ НА ТЕРМІН ЗБЕРІГАННЯ ТА ВИХІД НАТУРАЛЬНИХ М'ЯСНИХ МАРИНОВАНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ.....563
222. Сидоров В.А., Кулик В.К., Слободянюк Н.М. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РИБНИХ КУЛІНАРНИХ ВИРОБІВ В ТІСТОВІЙ ОБОЛОНЦІ566
223. Сидорук Д.С., Левківська Т.М., Душак О.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ПАСТИ З ГАРБУЗА.....567
224. Скрізь Ю.А., Швед О.В., Вічко О.І., Губрій З.В. ЕКОЛОГІЧНА ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ВИРОБНИЦТВ З БІОТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ ПРИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ СИРІВ В УКРАЇНІ.....569
225. Смірнова Д.В., Ніколаснко М.С., Ізраєлян В.М. ПРОДОВОЛЬЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....572
226. Солонський О.С., Менчинська А.А. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РИБНИХ ЖЕЛЕПОДІБНИХ ПРОДУКТІВ.....575
227. Стародуб Г.Ю., Очколяс О.М. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СПІРУЛІНИ В ТЕХНОЛОГІЇ ЦІЛЬНОЗЕРНОВОГО ХЛІБА577

3. Третьяк О.П. Сучасні персонал-технології у системі управління персоналом на підприємстві [Електронний ресурс] *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.4. С. 389-397.

4. Шатковська І. Інноваційне управління розвитком персоналу. *Актуальні проблеми вітчизняної економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі. Матеріали доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених*. Тернопіль, 2019.

УДК: 005:332.36

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

¹Самчук С. С., здобувач ОС «Магістр», ^{1,2}Адамчук Л. О., кандидат
сільськогосподарських наук, доцент

¹Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

^{1,2}Національний науковий центр «Інститут бджільництва імені П. І.
Прокоповича», м. Київ

Система екологічного управління – це комплексний підхід до вирішення проблем екології та забезпечення сталого розвитку. Вона включає в себе планування, організацію, контроль та оцінювання діяльності, спрямованої на збереження природних ресурсів та покращення якості життя людей. У земельних відносинах система екологічного управління може бути використана для забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів, запобігання забрудненню ґрунту та водойм, охорони біорізноманіття та забезпечення сталого розвитку сільського господарства.

Земельні відносини – це складна та актуальна проблема для України. Однією з головних проблем є незаконне використання земельних ресурсів, що призводить до знищення ґрунтів та порушення екологічної рівноваги. Іншою серйозною проблемою є конфлікти між різними групами населення щодо використання земельних ресурсів. Наприклад, часто виникають суперечки між

фермерами та місцевими жителями через використання хімічних добрив та пестицидів. Метою нашої роботи було розробити та запровадити окремі елементи системи екологічного управління для фермерського господарства.

Переваги використання системи екологічного управління у земельних відносинах полягають у тому, що це допомагає зберегти навколишнє середовище та покращити якість життя людей. Завдяки цьому можна зменшити кількість забруднення повітря, води та ґрунту, а також збільшити кількість зелених насаджень та природних зон відпочинку. Крім того, система екологічного управління допомагає зменшити витрати на енергетичні ресурси та матеріали, що використовуються у земельних відносинах. Це сприяє економії коштів та зменшенню відходів, що негативно впливають на навколишнє середовище.

Етапи впровадження системи. Перший етап – це аналіз екологічної ситуації на землях, які підлягають управлінню. Для цього проводяться спеціальні дослідження та оцінювання стану навколишнього середовища. Другий етап полягає у визначенні пріоритетів та розробленні стратегії екологічного управління. На цьому етапі вирішуються питання щодо збереження природних ресурсів та покращення якості життя людей.

Успішне впровадження системи екологічного управління в межах фермерського господарства потребує співпраці різних учасників. Кожен з них має свою роль та відповідальність. Уряд повинен створити правильну законодавчу базу, щоб забезпечити контроль за дотриманням екологічних стандартів. Бізнес повинен виробляти продукцію, яка не шкодить навколишньому середовищу, а також підтримувати ініціативи, спрямовані на збереження природних ресурсів. Громадськість має бути обізнаною та активною, сприяти впровадженню екологічних проєктів та контролювати дотримання екологічних стандартів. Важливо зазначити, що кожен може відіграти свою роль у збереженні навколишнього середовища. Наприклад, використовувати енергоефективні пристрої, сортувати сміття та використовувати більше екологічно чистих видів транспорту.

Моніторинг та оцінювання є невід'ємною частиною системи екологічного управління. Для забезпечення контролю та покращення екологічної ситуації використовуються різноманітні методи моніторингу, такі як вимірювання якості повітря, води та ґрунту, аналіз хімічного складу тощо. Оцінювання стану довкілля проводиться на основі отриманих результатів моніторингу та порівняння зі стандартами та нормативами. Моніторинг та оцінювання допомагають ідентифікувати проблеми довкілля та визначити необхідні кроки для їх вирішення. Також ці методи дають змогу оцінити ефективність застосованих заходів та внести корективи до стратегії управління довкіллям. Всі ці заходи сприяють збереженню природних ресурсів та покращенню якості життя людей.

Під час впровадження системи екологічного управління можуть виникнути різноманітні виклики та перешкоди, такі як недостатнє фінансування, відсутність необхідних знань та досвіду серед працівників, а також опір соціальних груп. Наприклад, деякі люди можуть бути проти використання нових технологій, які можуть вимагати зміни їхнього стилю життя. Однак, існують способи подолання цих викликів та перешкод. Наприклад, проведення інформаційної кампанії серед працівників та підвищення рівня свідомості про користь використання системи екологічного управління. Також можна залучати до процесу впровадження системи експертів та консультантів, які мають необхідний досвід та знання, а також забезпечувати підтримку з боку влади та громадськості.

Важливо зазначити, що екологічне управління у сфері земельних відносин має ключове значення для збереження природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Розроблення та впровадження елементів системи екологічного управління в межах фермерського господарства є надзвичайно важливим для забезпечення сталого розвитку та охорони довкілля.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

**Секція 3. Роль тваринництва, ветеринарної медицини та харчових технологій в умовах
війни та вирішенні завдань плану відродження України**

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

Видавець: Національний університет біоресурсів і природокористування України
03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15. Тел.: 527-87-20

© НУБіП України, 2023.

